

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

אוצר החכמה

יעו"ש ומשו"ה יתכן שנותן לו זמן ג"ר לחפש אחר כהן צדיק שיתן לו קרבנו להקריב. והנה האי טעמא שייך גם בצדקה ותרומות ומעשרות דרוצה לזכות בעני הגון וכהן הגון. אבל הכא בצדקה אפרוש ולא אקרוב ע"כ שזיכה לעניים מבוררים דאל"כ אין זכי' מועיל כמ"ש בתשו' מהרי"ט ומח"א ה' צדקה ובכה"ג קאמר רבא דעובר לאלתר דהא קיימי עניים אותן שזיכה להן שהם מבוררים שהרי להם צריך ליתן ואין לו טענה שמחפש אחר עניים הגונים וא"ש.

שם (ע"ב) כיון שעברו עליו ג"ר בכל יום ויום עובר על ב"ת.

לכאורה הו"מ למימר בכל רגע ורגע עובר על ב"ת ונראה מזה דבאמת אינו עובר בכל

רגע רק בכל יום כמ"ש הרז"ה ז"ל בפרקין ד"ה בשלמא שכ' דבשנה בלא רגלים דעובר על ב"ת אינו עובר אח"כ בכל יום רק בכל שנה דברגלים מאחר דראית פנים היא יום אחד כך בכל יום שלאח"כ עובר על ב"ת אבל התלוי בשנים שאני יעו"ש. ונראה כוונתו כעין דאמרו בש"ס בכ"ד סוף דינא כתחלת דינא דרגל הרי עובר מחמת יום אחד דהיינו הרגל גם אח"כ עובר ביום אחד משא"כ בשנה דתחילת הענין שהקפידה עליו תורה היא שנה לכך גם בסוף דהיינו אחר הזמן עובר בכל שנה וא"כ כיון דברגל ג' אינו עובר ביום האחרון עד שיעבור כל היום כן נמי אחר זה יש לו זמן כל היום ובעבר יום עובר על בל תאחר וראיתי בס' ב"ד על יו"ד ס' רס"ה הביא מס' תשובה מאהבה ח"א ס' פ"ה דמילה שלא בזמנה עובר בכל רגע שמאחר המילה בעשה ומשו"ה יש להקדים

מעשר דגנך מכ"מ בריש הפרשה כתיב מעשרותיכם ודרשינן בבכורות פ' מע"ב בשתי מעשרות הכתוב מדבר דהיינו במעשר דגן ומעשר בהמה ורש"י ז"ל לא ניחא לי' בזה דהרי מוכח בש"ס דמאחרים ילפינן דלא נפסל שום קרבן ע"י שעבר בבל תאחר אף בג' רגלים וע"כ מפרש רש"י לבכור שעברה שנתו נמי בג' רגלים מסתמא כדרך רוב שנים וא"כ זה אי אפשר ללמוד ממעשר בהמה דלמא גם מע"ב נפסל בג' רגלים כיון שעבר על ב"ת ולכן כתב רש"י במעשר דגן משתעי קרא ולמידין ממעשר זה דאינו נפסל אף בנ' שנים כדכתיב מקצה שלש ומוכח דאף בעבר על ב"ת דג"ר לא נפסל הקרבן ודוק.

ו' (ע"א) **אבל אפרוש ולא אקרוב.** ע' פנ"י שהקשה בצדקה למה לי קרא לאפרוש ולא אקרוב הא ההפרשה בצדקה לאו כלום היא ולא בבי גזא דרחמנא קיימא יעו"ש. ונראה דהוצרך קרא במזבח לעניים ע"י אחר וחזר ולקחו ממנו אף דכבר זכו בו עניים אפ"ה עובר אם לא חלקו לעניים אח"כ ואיחר כמו באפרוש ולא אקרוב דגבי קדשים. ויש לתרץ בזה קושי' רשב"א בחי' שהקשה למה קבע רבא דבריו דבצדקה מיחייב עלה לאלתר הכא ולא על ברייתא דלעיל. ונראה דהנה בטעמא דרבא דקיימי עניים הקשה רשב"א הרי נדר בירושלים קיימי כהנים ואפ"ה לא עבר על ב"ת רק בתר ג' רגלים. ויש לומר הטעם דנתנה לו התורה זמן ג"ר בקרבנות אף בנודר בירושלים דהנה בס"ח ס' תרס"א כתב דיראי שמים לא היו מוסרין קרבנותיהם אלא לצדיקים

י"ג (ע"ב) בתוספות ד"ה פירות נטיעה זו.
 מה שכתבו בשם
 בה"ג דפירות רבעי אף בתר דפריק להו
 אסורין עד דעייל חמישית וכתבו שהיא
 שיבוש וע' רמב"ם פ"ט מ"ה נט"ר הי"ב
 ותמהני שבירושלמי פ"ח דסוטה סוף ה"ה
 ג"כ איתא כן רק רבנן דקסרי פליגי עכ"פ
 יש קצת מקום לבה"ג.

שם (ע"ב) חוץ מיינן ושמן. ע' תוספות ד"ה
 חוץ שכתבו וה"ה מים
 ולכאורה כ"ש הוא דהא יין עב ממים
 כדאי' בסוכה פ"ד מ"ט ושמן עב יותר
 מיינן אך הרא"ש פ"ג דכלים מ"ב כתב
 דשמן דק ממים ויין וע' ירושלמי סוכה
 פ"ד ה"ו מבואר דיין ושמן ודבש דק יותר
 ממים וע' בש"ק שם שכ' דהחוש מעיד
 דשמן ודבש דק יותר ויוצא בנקב קטן טפי
 ממים ובזה גם ש"ס בבלי מודה רק לענין
 יין פליג ש"ס דילן וסובר דיותר עב ממים
 יעו"ש וע' רש"י תענית ז' ד"ה בהסה"ד
 כתב דיין ומים דק יותר משמן.

ט"ז (ע"ב) חייב אדם להקביל פני רבו
 ברגל. ע' נוב"י מה"ת
 חאו"ח ס' צ"ד.

שם חייב אדם לטהר א"ע ברגל. ע' טור
 או"ח ס' תרו דאינו נוהג בזה"ז
 וע' ב"ש אה"ע סו"ס נ"ה ובצל"ח ביצה
 י"ח ועמ"ש בהגהותי למס' ברכות דף כ"ב
 בהא דרב חמא טבל במעלי יומא דפסחא
 להוציא רבים י"ח עיי"ש.

י"ז (ע"ב) עשה להן סמניות כאכין ורקין
 שבתורה. ע' תשו' השיב
 משה יו"ד ס' ג'.

משלב"ז למילה בזמנה יעו"ש ולהנ"ל
 נראה דגם מילה שלא בזמנה אינו עובר
 בכל רגע רק בכל יום כמו מילה בזמנה
 דעובר אם לא מל בשמיני כל היום כן גם
 בעבר זמן עובר בכל יום ולא בכל רגע
 ודו"ק.

ז' (ע"ב) והרי רגלים דלא חיילי מאורתא.
 ע' תוספות דאף ביום לא
 חיילי עד יום שני למ"ד נו"נ אין קריבין
 ביו"ט. ולכאורה יש לומר דמזה אין ראי'
 כיון דאם עבר והקריב כשר עובר על ב"ת
 כדאי' בירושלמי כאן ה"א מאחר שאילו
 עבר והביא כשר עובר וע' בש"ק שם ול"ד
 לחולה דאמרינן לעיל הי' חולה בעצרת
 אינו עובר דשם אפילו בדיעבד כשעבר
 והקריב פסול וה"נ פרכת הש"ס מאורתא
 דגם בעבר והקריב פסול וע"ז הוצרך
 לתרץ מעיקרא מחיוב וקאי ומצטרף לשאר
 ימות הרגל אבל יו"ט אפילו עצרת דחד
 יומא יש לומר דעובר בב"ת כיון דגם עתה
 אם עבר והקריב כשר וכ"כ בתוספות
 בכורות ס"א ד"ה והא שכתבו דילמא
 משלח קרבנותיו כדי שלא יעבור על ב"ת
 יעו"ש והא כיון דצריך לסמוך ואי אפשר
 לו בעודנו טמא אינו עובר בב"ת וע"כ
 כיון דבדיעבד אם עבר והקריב בלא
 סמיכה כשר שפיר עובר וע' בט"א ד"ה
 אלא וולדה בעצרת וצ"ע בזה.

י" (ע"ב) ומאי אחת אתחלתא דאחת. מוכח
 דיום א' חשוב התחלה ולא
 בעינין ג' ימים וע' תענית י"ח כמה הוי
 התחלה רב אחא אמר שלש ור"א אמר
 אחת ויש לחלק כמובן.

בעלמים לא אצוה ואפסר שאין צו מוטע ולא יסי' קים
 צו מוטע עם כ"ז אין כח צדיקו לצטל דברי מאור
 הגולה והרש"ל במקום שלא הסינו עליו האחרונים וכו'
 דין זה שבדולי האחרונים צנו עליו חלפיות צבל עורי
 זהב וצבל אליהו רבם איח קימן קליצ סיק 7 וצבל
 עבדות הנרשתי קימן מיצ וצורי בגאון צביצ חלק איח
 קימן כ"ז ואף שפלב על דצרו קם ואוכיח
 לאו לכל פרטי המצות האוכן חייב עישה
 אצל לדין זה שאוכן לצול את צנו קודם עקבים
 עמו דאיכא לתא דכרת אף שעתה אינו צברט עינד
 עייכא לכרת עיין עליו.

פר עוד אחת ילמדני רצינו הכה פה מקילין וכו' כ"ז
 את הכד צבייר ולולין אוחו כך ובחמת הט"ז
 צי"ד קימן קים ק"ק צו מקיל צזה ומציא ראי' מדמות
 לללות המוח צקרומו על האש ולעמיד אין הכדון דומה
 לראי' המס כיון שעיקר הדם הוא צקרום והכי האש
 דמידצ דוחא וכ"כ הצ"י וז"ל כיון שהקרום צצו הדם
 הוא מונח על האש כורח מיטצ שייב עכ"ל הרי להדיא
 עיקר העפעס מוטרם צמונח הדם על האש וצקרום הדם
 צחולדתו אצל צהאי דיייר מפסיק מני"ל להקל ולדעתי
 הקלושה הוה הכייר הזה כמו צבלי שא"ו זולת זה לא
 אוכל להאריך ציני' חשמאלי וצביו ה' יוסיק לו ימים
 על ימיו ושכים על שציו והי' ימיו מואה ועשרים שכים
 צציה דשכים ועעכ"כ כיע קטון צצחלמידיי ה"ק אלעזר
 פלעקלס חוצקיק ביט ואגסי' יע"א

צ"ס יוס צ' י"א עבת תקומ"ל פרחא

שלמי צכפלי עד ציאת צר כפלי צכוד אהוצי
 חלמידי יידי וצביי הרצ הגדול המופלב צחורה
 חכס וסופר מוה' אלעזר אצ"ד ור"מ צק"ק ביט.

ומהצד קצלתי אהוצי חלמידי הלל ידוע לך אחי
 איכני צבל חלכס אחת וטרדות החלמידי' ולהסיצ
 לפואלי' הלכה למעשה ושאר ערדות צעיר הגדולה לאלדים
 ולכן אין דרכי להסיצ על עיני' אי שני פעמים צפרט
 שצב כחצתי לך על שני שאלות יפה פסקת ויפה הורית
 ועי' צכוכי' הכצוד צבייר ללוחו גם צזה יפה כורח
 שאינו דומה לקרום דהתם צחולדתו ולא כומ"ס
 הט"ז צי"ד קימן קים ואויכא לך ראי' כאמנה דהרי
 מליחת עלס מועיל למוח צצקרום כחצוור צי"ד קימן
 מיח צהביה קעיק ג' וצודאי אס יעשה כלי עלס הוי
 כלי שא"ו מטרם דכך הי' העצב צחולדתו שצז המוח
 צבלס עלמו אצל לא צבלי עלס אחר הי' הכא כורח
 שייב דוחא מקרום אצל אס כלי אחר מפסיק כי האי
 דכוכים כייר לא ולרוצ הערדה קלרתי ואקר כחצת
 מעלתך לשלוח פסי' כ"צ להק' הכניד החוכני' מוהר"ר
 זעלבון אלמיץ ש"י אשקף לידך עיי' האכסיס ההולכים
 לצרין דרוס נא צשלוס הקי' למועני הכיד רצך ואוהצך
 השי"ת.

הקי' יחזקאל סג"ל לכדא

צביה יוס אי יו"ד אדר ת"קנה"ה צק"ק פרחא.

וסדצר פקוט יותר וצציתי צכוחחא שאין חילוק
 צזה צין מילה צמונה למילה שלא צמונה כי אין חילוק
 ציניהס אלא לענין דחיית מצת וי"ט וכן צצמועות מריס
 פומציא המהרש"ל קם שאין חילוק ציניהס חיל סחור
 ושיע קימן קים המוח ומחילה המילה קדומת עזו מריס
 לחיים וזו מורה לוחים עכ"ל אס כן מה סצדל יס צין
 מילה צמונה למילה שלא צמונה וז"ל המהרש"ל צצמונח
 קם ועוד עיקר שפטרנו אוחו מכל המצות מטרם כצד
 המוח כדי שיעסקו עם מוחו וזהו כצודו כמו שאמר"ל
 צירושלמי ונת אחד צצמפחה ידלוו כל המפפחה קולד
 צין זכר כתרפחה כל המפפחה והכנסתו לצריח הי' א
 יידתו דסא גר צמילתו אחריכן כקטן צכולד דתי' וחס
 כן כצוד המוח הוא וסי' עכ"ל גם וחס כרחה' שאין
 לחלק צין מילה צמונה למילה שלא צמונה ולעמיד חומ"ר
 צזה מילה שלא צמונה ומילה צמונה כי מילה צמונה
 עכ"כ כל היום זמנה כל יום השמיני' אלא שצרידן
 וקדימין מלפרא ומשאיכ מילה שלא צמונה כל שעתה
 ומעמח זימנא ועיין תוס' (קדושין כ"ע א') ד"ה אוחו
 ותחלה דצריהס קם אליצא דכיע עיישיה וכ"כ העביא
 צאיח קימן רמי' ק"ק ה' וז"ל ומילה אעפי' שעצב
 זמנה כיון שהי' חולה צצמויני ומקרי זמנו קצוע דכל
 שעתה ושעתה זימני' הוא דאקרו להכיח ערל עכ"ל
 וכן הוכיח צקימן תקומ"ס ק"ק יו"ד עיי"ש ולכיע קלת
 ומי' קימן חומ"ד ק"ק י"א וי"ל.

ואפילו אס כניה וזה עכ"כ פוה למילה צצמו
 שכל' יוס ויוס עוצר ועיין צסנהות רמי' י"ד קימן
 רסי' אצל לדחות יוס שלום ולומר הוהיל וסי' שלא
 צמונח כיון דלדחי מפסר לדחות עוד הא ודאי ציפול
 מורה ועווד ערל ואס גדול הוא עווד צציקור כרת
 למנ' להו לאחוראי' למודים על מילה שלא צמונה צל"ח
 מפסר לדחות ומסיכא תיחי' תדחה צצנת עווד א"ל כהצ
 הרנצ"ס פ"א מש"ל מילה ה"י ט"ו כל מי שאינו דוחה
 את השצת אינו דוחה את הי"ע ראשון ודוחה את י"ט
 שכי' כ"ו עיין קם צכ"ו ועיין ש"ך י"ד קימן רסי' ק"ק
 ה' וקי' כיון דלידחי' לדחי עווד עד אחר י"ב ולמה
 תדחה י"ע שכי' צל גליות ועוד דסא הש"ך י"ד קימן
 ש"ס ק"ק י"צ ומציא צצס ר' אליהו צן חיים ז"ל
 על חיכוק צכור שחלה ולא כתרפח' עד יוס לי' כרחה
 אעי' דמלות פדיון הצן כעשית צעיקר זמנה יס להקדים
 מוחו ומילה ומטרם דמילה הי' אוח סכנסה צריח כ"ו
 עכ"ל פקח עייך וראה דמלות מילה שלא צמונה קדומה
 אפילו למלה אחרת צמונה ועיין (יצמות ל"ט א') דלין
 מוחתינן על הקטן עד שיגדיל אף שצירות קטן עדיפא
 מהלילת גדול והיה על חלילת גדול אס הוא צמדנית
 הים אפילו חלילת גדול עדיפא עיי"ש צחרי' ליטנא
 דכל שהי' מורה לא ומסינן ומי' מורה החמורה צצכרמו
 ק"י

גם כחצתי לידי הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ק אלעזר כ"ו אצ"ד בק"ק קעללין צעהמ"ס אור חדש והא לכם תשיצחו הרומה אור צלות.

צעה"ק קעללין יום השני ח"י אדר תקקס"ל

צדך לקמתי צדך לו אשיצבו לאשר צו מיראת קונו חידודו קודם לליצונו מעמיד דבר על אופנו כיהו ידיד נפשי הרב המאורה"ג המריף ודשן הגדול דורש טיב לעמו כ"י פ"ה ע"ה המפורסם כש"ת מוה"י אלעזר פלעקלס כ"י ריופינו מריע אצ"י.

זה בתצ ידו מן יו"ד לחודש הגיע לידי מן הדואר עש"ק העבר ואשתמי הוא דין צי דואר או שלוח"י הוא דעווח והנה כדשתי מואת כח"ר את דעתי הקלרה צדין אחד והוא מילה שלא בזמנו שקרה לאצ"י הצן אכנות ציוס כשתכפא וראוי לימול אס מלין קודם קצורה או אח"כ לא ידעתי להוסיף על דבריו את כל יקר ראה עינו הנה כבר כתב הצ"י צע"י"ד ק"ס ק"ס דמילס וקצורה מילה קודם והציא לשון המכילתא שזה לחיים וזה למתים אס כן אין מילוק צין מילה בזמנו לשלא בזמנו שהרי דוחה כרעת ולא אמרינן שיומין עד שיתכפא מוכגעו הרי עוצר על לאו ועושה מעשה וקולץ בהרתו מוכ"ש הכא דהיא שוא"תי וראיתי למהר"ש אצוה צהצווחו ק"י קל"צ איך האריך שלא לאחר מילה שלא בזמנו צשצ"ל הקרוצים ורע"ג דהיהו מיי"י מדצר רשות י"ל מוה רא"י נשות למלוה מ"י עכ"פ מלוה מוורה קרי"י ל"י והדקן לכללל דזה לחיים כאמור וציותר הריהציא הרע"ז ק"י ק"ס שמי"א דצרי המהרש"ל צהצוזה ק"ע וכ"ת דגם מהרש"ל מיי"י דוקא מוילה בזמנו הכל הולך אחר החיתום הרי מסיים טס וז"ל ועוד עיקר שפערו אוחו ומכל המלות ועוסם כבוד המות הוא כדי שייעסקו עם המות וזהו כבודו כמו שאמרו רז"ל צירושלמי ות א"י צמשפחה ידאגו כל המשפחה כולד צן זכר כתרשא כל המשפחה והכנסתו לצרית היא לידחו דהא בר צמילחו אמרינן כקטן שכולד דמי ואס כן כבוד המות הוא יעיי"ש הרי מצואר לסדיא דמיי"י גם צמילה שלא בזמנו וכל דצרי מר צרינן וקיימין וסדין דין אמת להקדים המילה ואחר יצרך צרכה להכניסו ויותר אין פלאי וכח"ר אין לריך הסכמה לזה והי שלום כנפשו וכפש ידידו תמיד צכל עת וד"ש צלצ תמים כל הימים.

ה"ק אלעזר קאליר

צעה"ק יוס ד' ו' טצת תקמס"ל ג"ע

לאיש האמונות רב צרכות הוא איש בצריאל חבור כמין פסקי הלכות שמוכות וערכות יודע לערוך מערכות חל"ו סבוכים וקשתותיו דרכות כבוד אהובי ידידי הרצני המופלג צתורה ויראה מוה"י בצריאל צוה"רה"י מפרוסטיץ מורה הוראה צקי"ק דאציעשו"א יע"א.

אחרי שאילת שלום טובה וצרכה עד צלי די אשיצו על שאלתו שאלת חכם אס נמלא הוטע בקוב סמוך לראש צנוקס שהוא דצוק מאל לצער אס הצער קותם הכקצ ומעלתו האריך למעניחו להקל ותמלית דצרו כמו שהחלב טהור קותם כך הצער קותם והספ ידוע למעלתו איך כעת אחי טרוד מלד צושפט גדול אפר

על"י י"ב צריתות ותושהה אוחה ימים על לצו מה דאמור זיל כל הזכיות שעטס ושה רציו ע"ה לא תלו ל"י צעשה כנתחשל מן המילה כ"י כחצתי לוכרון י"ס הכ"ל חולי יראו החלמידים ויקצעו הלכה לדורות ושלחתי הדצרי לגדולי העיר ות"ל יצרך הקביוו עווי והרב סמאר הגדול מוה"י יעקב ביכל צורג כ"י קלח אל סמוהל מי שורה לדחת את המילה המורה הזה טעה. (ואחרי שנים רבות אשר כחצתי תשיצה זאת הי אכה לידי ק"י צרכי יוסף וראיתי שוציא דצרי הרב מוה"ר עש"אש צפרית צית יהודה חלק א"ח קימן הי דווסכים עם פסק הע"ז וכחצ אזל צשו"ת צ"י ח"ש קימן עין מוכים לדצרי מורים דהיינו צאופן אס אפטר למול צו ציוס ורצי הצן הוא המוהל ולהי הקכים בעל צל"י יוסף ווציא עוד טס שו"ת הרב מוה"י זכח"י גוטה סהורס למקור המות לכחפים צפירוש ולמול את צנו עיי"שה וצין כל הדעות יחדו כראה סהמורה אשר קתר סוראחי ודחם הצרית ליוס השני אין לו על מה לסמוך ועל דצ סוראש למקור המות לכחפים שאינו נוהג צמדניה זו לריך תלמוד סלא כודע אחרי צצאה הפקודה להשהות אס המות יוס או יומים עשינו כמה פעמים אקפיה צ"ד צלירוף רציו הגדול צדורו מוה"ר קב"ל לכדל אצ"ד ור"י כ"ב חולי צאפטרי למקור המות לכחפים למען כוכל להקל על האוכים ועל האצלים שלא יאריכו עליס ימי אצל וילא סדצר להלכה ולמעשה מוה"ה פעמים שאין לנו לטנות מנהגנו ושלל למקור לכחשים וטלום ולרא"י החתמי.

ה"ק אלעזר פלעקלס

וסן סן סדצרים כשויתן אשר כתב חלי כבוד הרב סמאר הגדול המריף וצקי המפורסם ארי צן ארי מוה"י ל"י צ צגאון המפורסם מוה"י מרי"ר פישלס זללה"ה

צקי"ד תקקס"ל פראג

ציוס קסלה לכל יצרכהו יולר הכל צכל מוכל כל ואת קיצו יכלכל אהוצי הרב המאר הגדול המפורסם לצצח מוה"י אלעזר פלעקלס דמ"ש דקסלתיו כ"י.

ע"ד סקאלה שה"י לאונן צן למול ועדיין לא נקצר המות וסורס מעלת כצודו הרב כ"י למול קודם קצורה וסכדק יצרך כדעת המהרש"ל והכרעת הע"ז צ"י"ד סוף קימן שמי"א ואחר מוהמורים עשה מעשה כנגדו וזהו לדמות סמילה תמי"י אחי על מעלתו אס ימוש לזה כי לא לו סדצר מניע אלא לכני גדולי עולם אשר מפייהס אנו חיים ולעני"ד גם הרמ"א שולל הע"ז כחוצ משהו שיש לקצור מוסס צרכה מודה שאס האצ מוחל על סצרכה ורולס יותר צחקת צנו למהר להכניסו צצריחו של אצנהס אציו מודה הרמ"א להקדים המילה ואחרי ששלה אצ"י הצן לקאלת חכם ששיע"א שמוטל על הצ"ד למול דעצ"ל ל"י עצדי ל"י צפרט שהש"ך צספר נקודות סכקף שמי"ש צנרות אחרי הע"ז וגם צקימן הכ"ל הציג פליו סני דצרים ולהי שתיק וכהולאה דמי צכן יפה דן ויפה סורה ועוד יס אחי אריכות דצרים אך הכתיצה קסה עלי ולעשות לכונו רלון יראוי עשיתי לצא צהסכמה עמו ידידו.

ה"ק ל"י צ צומקלא פישלס

מקדש וכפיהם להרמזים להלן ריש פרק י"ט ואף דאמרו בסנהדרין ס' י"ט א' דרימ מפרש לקרא מקדושתו לא ילא מימ י"ל דבטי לקיומו גם פשטא דקרא דתיי מקדש ומקיימין לי ככולי ירושלים דקרוי ג"כ מקדש ולפי"ז ר' יהודה דפליג ס' בסנהדרין ארימ י"ל דס"ל כראשונים החולקים על הרמזים הג"ל וס"ל דאין ירושלים קרוי מקדש ולכן ס"ל לריי דאין יואל מן המקדש ממש ולפי"ז יתכנו ביותר דברי הרמזים להלן דכי דבריו בפירוט המשנה כיון דסתם מהני ר"מ ולרימ הא כוליי ירושלים קרוי מקדש וכייל וי"ל עוד טעמא דרימ בהך דסנהדרין דאסור לו ללאח חוץ לעיר משום דרק בעיר שיש בה מכוואות איח לי היכירא במה שהן נכסין ממבוי והוא בא בה עשיה בסנהדרין ומשא"כ בחוץ לעיר דאין ס' היכיר חיישי שמא יתקרב אל המת ואחי למיגע או דהחשש שמא ילך עד בית הקברות ויבא ליכנס לביהיק וע"כ עשו גדר שלא ילוח רק עד פתח שער העיר ונאחיי רק להעיר :

י' א' ועשיה אזהרה לב"ד שיפשוך, כי ענין הדרש עפי' גמי שבוטות גמר בלבו מניין ח"ל כל ד"ב לב וא"כ למה כי כאן מולא שפתיך תשמור ה"ל למיכתב נדבא לך תשמור בללא רעון הלב אם אמר בפיו לבד ולבו לדבר אחר הא לא מהני דבטי פיו ולבו שוין ואם גמר בלבו הרי רעון הלב לבד מחייב ולמה תליי קרא במולא שפתים וע"כ דועשיה דבתריי הכוונה אזהרה לב"ד שיפשוך וזהו בהכרח רק בדיבור דליא לידע מה שבלבו וע"כ הוכרח לומר ג"כ נוולא שפתיך, מ"י בניין אריאל חלק בית תלמוד דליא ע"א בתוספת נוסף ואם כי דבר חכמה אמר עכ"ז גוף הערותו דמדוע כתי' מולא שפתיך אחרי שחל גם בלב דוגמתו מלינו ג"כ בסנהדרין פ"ז א' דברי אלו החרמין הערכין והקדישות ופירשי' דדברי היינו דיבור וע"כ נדרש אחרמין וערכין והקדישות דחלים ע"י דיבור הפה ע"ש וק' ג"כ דלמה תלינוהו קרא בדיבור אחרי שגם במחשבה חלים ואילו בדיבור לבד בלא מחשבה הרי אינם חלים וי"ל דדיבר קרא בהווה שדרך המקדיש לפרש הקדישו בדיבור פיו :

ש"ס כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שאני חייב באחריותה, כי ע' שו"ת מהר"ם בר ברוך ס"י רכ"ט :

ש"ס ולדקה מחייב עלה לאלהר, כי ה"מ אם מאחרה משום לרות עין אבל אם מאחרה כדי ליחנה לעני הגון אינו עובר בכל תאחר, ס' יריאים ס"י פ"ז וע"ע בסוגי' דכאן אריכות בשו"ת רדב"ז ח"ב ס"י תרל"ח :

ש"ס כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בטעה, כי ע' שו"ת ח"ל ס"י י"ב :

ש"ס תודיה על כי לא דמי למתנה עמש"ב, כי ע' שו"ת הלכות קטנות ח"ב ס"י רמ"ג וע' בריטבי"א כאן וע' ירושלמי ב"ק פ"ט ה"ה האומר ערכי עלי ע"מ שלא לסדר מחפץ פלוני כו' זאת אומרת כו' עשיה ובמראה הפנים שם ד"ה זאת אומרת עשיה :

ש"ס ב' בכל יום ויום עובר בכל תאחר, כי י"ע מדוע לא אמר בכל רגע ורגע עובר בכל תאחר ואולי באמה בטבירת ג' רגלים ה"י לו לעבור בזה רק פעם אחד בכל תאחר ומכאן ואילוף לא ה"י ראוי להיות בו תורה כל תאחר רק תורה זרויין מקדימין ורק כיון דלילה אינו זמן הקרבה נמלא דמשעבר היום הרי הוא מסהלק מן המלוח לכן עבירת היום בלי הקרבה ה"ל איחור חדש ועובר בכל יום בכל תאחר וע' רמב"ם ה' מילה פ"א ה"ב ד"י ג"כ וכל יום יום שיפשוך עליו משיגדל ולא ימול את עלמו הרי הוא מבטל מ"ע עכ"ל ואולי גם שם הטעם לפי מאי דקיי"ל דמילה שלא בזמנה ג"ב אינה נוהגת רק ביום כמבואר ברמב"ם שם היח וא"כ ג"כ הטעם כני"ל ואולם בזכרונא מראשונים דכתבו לעניין חמץ דאם אינו משבית חמץ בפסח אזי בכל רגע

[E3707201810]

ורגע עובר אעשה דהשביטו ומלאחי בפניי ברכות דכ"ז ע"א ד"ס איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה כו' עמד אהך דכאן דאמר בכל יום ויום כו' ולא אמר בכל שעה ושעה כו' ובי דאשכח דילפי' לי' מדכתי' גבי קרבנות דבר יום ביומו משמע דלענין שעות היום אין חילוק כלל עכ"ל ז"ל וע' דוגמת זה לקמן פ"ז א' דדבר יום ביומו משמע פעם אחת ביום ולא בכל שעה משעות היום עשיה ולפי"ז כ' דגם זרויין מקדימין לא שייך גבי קרבנות כל שהוא באותו יום עלמו וע' הו"פ יומא כ' ב' ד"ה היכי מקדימין דכתבו לפי גירסא אחת סברא זרויין מקדימין לענין תרומת הדשן ע"ש ולהג"ל י"ל דלרש"י שם דלית לי' גירסה תוס' עשיה היינו טעמא משום דכל מילי דמקדש ילפי' להו מקרבנות ולכן גם לענין תרומת הדשן לא שייך הך דזרויין מקדימין לבל לאחרי מהלוח הילוף עשיה ועמ"ש עוד ביישוב גירסת רש"י הג"ל על הגליון פסחים ד' א' עשיה וע"ע פ"י שנה ט' ב' ד"ה בגמי ה' סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה כו' ועמ"ש על הגליון זבחים י"א ב' ומיר ס"ז א' :

ש"ס שנה תמימה רבי אומר מונה ג' מלות ושנים וחמשה יום כהני ימות החמה וחכ"א מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נתעברה שנה נתעברה לו, כי דוגמתו תוספתא נגעים פ"ט כבשים בני שנה האמור בתורה ג' מלות ושנים וחמשה כנגד ימות החמה דברי רבי וחכ"א מאחד בניסן לאחד בניסן מע' באב לט' באב ואם נתעברה לו שנה נתעברה וע"ע תוספתא הענית פ"ק :

ש"ס אשה מה היא בכל תאחר, כי ע' תוס' ב"ב קס"ז א' ד"ה נכנס לב"ד :

ש"ס רש"י ד"ה מאן הגא' כי ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים, כי ע' שו"ת ח"ל ס"י י"ב שם :

י' א' דבר זה מהורה משה רבינו לא למדנו מדברי קבלת למדנו, כי ע' כעין זה יומא ע"א ב' דבר זה מהורה משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן צווי למדנו :

ש"ס יאל אלא שחיסר מלוה, כי ע' כ"י זה מנחות י"ח א' :

ש"ס שמא לא ימסרם לניבור יפה יפה, כי ע' יומא ל"ה ב', ב"מ ק"י"א א', מסורת הש"ס וע"ש בב"מ דהוא פליגתא דרי' יובי

ורבנן דרבנן חיישי לשמא לא ימסרם יפה יפה ור' יובי לא הי"ש ודוגמא ליה ביבמות ל"ה א' דרבנן חיישי שמא לא נתהפכה יפה יפה ור' יובי לא חיישי וע"ע חולין ק"ט א' פלוגתא אי חיישי שמא לא יעיר יפה יפה וע"ע דוגמא בי"ה ז' א' אימר לא בדק יפה יפה ודוגמת הך דבי"ה עוד בנדה ס"א א' אימר לא בדק כל לרכו וגוף הך דכאן דיחיד שהתנדב מכלו כשריין בלבד שימסרם לניבור ע"ע כזה מנחות כ"א ב' דמייתי ומסר להון לניבור וכזה ל"ל גם שם ג"א ב' דאורייתא מדניבור כיון דחזו דקא מידחקא לשכה תקינו דליגבו מיורשים כו' וי"ל ג"כ דהורש"ב מסרי לניבור כיון דנריך להיות מדניבור מדאורייתא ונריך גם שם טעם מדוע לא חיישי לשמא לא ימסרו יפה כו' וע' תוס' יומא ל"ה ב' ד"ה ניחוש ולא הביאו שם מתך דמנחה ג"א ב' וע"ע הוב' מנחות ז' א' ד"ה מארבע וע"ע שו"ת ח"ל ס"י פ"ד מש"ש הך התשובה ואפי' יחיד אינו מהנדב ומביא כחכמים דקיי"ל כותיבו ואף ר' יובי דס"ל דיחיד מהנדב כו' ע"ע וע' תוס' שבוטות י"ד א' ס"ל לרי' יובי דיחיד מהנדב כו' ע"ע וע' תוס' שבוטות י"ד א' ד"ה דלא מש"ש או אם בא אחר ויכ"כ סעיר לניבור כו' עשיה ודע דמזינו גם להיפוך דניבור מסרו ליחיד בירושלמי יומא פ"א ה"א דמילואים קרבן יחיד ופריך והשני קרבן ניבור ומשני נהנדבו ניבור ומסרום להם :

ש"ס ב' המשכיר בית כו', כי ע' שו"ת שנת יעקב ס"י קע"ה :

ש"ס ותנא דידו כו', כי ע' שו"ת הרשב"א ח"ד ס"י מ"ב :

הלכות שבת סימן ער רעא

מה באר הגולה

ער לומר משנת במה מדליקין. ובו ב' סעיפים:

א טור ב ב"י ג טור
ד מהר"י אשכנזי
פס"ס הא"מ בשי"א

א * נוהגים לומר (א) פרק (ב) במה מדליקין² והספרדים אומרים אותו (ב) קודם תפלת ערבית והוא הנכון: ב' יש שאין אומרים אותו ביו"ט (ג) שחל להיות בע"ש¹ ויש שאין אומרים אותו בשבת (ד) של חנוכה. הגה ואין נוהגין כן במטוה ובשנת של חול המועד אין אומרים אותו (מנהגים) וכן ביו"ט שחל להיות (ז) [ח] (ה) בשנת אין אומרים אותו (מהר"ל הלכות סוכה):

א טור מהא דזכרתי
על ה"ן כ"י נפקחים
ק"ו והרמב"ם נ"פ
כ"ט והלא"ש מהא
דמכ"ט כ"ו
ב גרסות כ"ו

רעא דיני קידוש על היין. ובו י"ז סעיפים:

א * כשיבא לביתו (א) ימהר (ב) לאכול * (ב) מיד: ב' ג נשים חייבות בקידוש אע"פ שהוא מצות

שערי תשובה

[א] בשנת. עיי' בה"ט עיי' בשלמי חגיגה בשם דוד שכתב שמעתי שאין אומרים לכה דודי ביו"ט שחל בשנת משום שנראה כפיוס ליו"ט שאומרים פני שנת נקבלה דמשמע ולא פני יו"ט. ונראה דאין להקפיד דשבת א"ש קידוש ב"ד וממילא קאמי הלך דרין לנאח לקראתו לקבלו כיון שהוא נא אליו מעצמו אבל ביו"ט שחל אליו ע"י קידוש ב"ד נמלא שבתו במצוין אותו וא"כ מה דרין לנאח לקראתו לקבלו וא"כ אין שום ביו"ט שחל בו ע"ש. ונראה דמ"מ בליל יו"כ אין לאמרו וכו' לעיל¹ סימן קצ"ב שאין מקבלין שנת בליל יו"כ שאין שם נשמה יתרה ומשמע דביו"ט שפיר מקבלין שנת וכדברי הב"ד:

ביאור הלכה

* מיד. ואפילו קודם חשכה כ"כ הגו"ו ואילו לשיטתיה בסיומן (ר"ד)² סק"ג אבל לפי מה שכתב המ"א בסיומן רס"ו והבאתיו שם במ"ב סק"ו יש להחמיר בתוך זמן חצי שעה דקודם לילה משום מוצת ק"ש דלא נפיק צמה שקרא מקודם צנהכ"ג להרבה פוסקים וצפרט לדין דנוהגין בכל יום להספיל מעריב צמנו ולהספיל מנה אחר פלג המנחה וכמ"כ הי"ד אפרים שם. וכו' בתוך חצי שעה אבל קודם שהגיע הזמן דחצי שעה מותר לקדש ולאכול בשבת ע"י קידוש זה דיוצא בו די קידוש כל שהוא מפלג המנחה ולמעלה וכמבאר שם בסיומן רס"ו ס"ב. ומ"מ לפי מה שהעטור דלא המ"א להקשות לדין דמתפללין מעריב צמנו ומנחה אחר פלג המנחה אלמא דלא ק"ל כר"י הא"ך אנו יוצאין בזה ואף שמי"ש זה ע"ש מ"מ לכשתלה יותר טוב למועז מזה כוללנו. ואודות דברי הגו"ו הג"ל לעג"ד לולא דבריו הייתי אומר דאין כונת העטור כלל צמה שאמר מיד לורו לדינך זה רק שבה העטור לומר דבדיעה זמן חיוב קידוש דהיינו אחר שהוא לילה שאו מתקדש היום מזה לעשות דבר זה חייב ואלא לאחר דלשון זכרתי על ה"ן בנתיבות משמע חיוב משמתקדש היום וכן משמע גרש"י פסחים ק"ו ע"ש אבל לא נא לומר שצמיה לורו עמנו לקדש משום שהוא קבל מעצמו עליו השבת וגם הרשב"א שהביא הגו"ו שכתב שמוצת בלילות המון לקדש ומותר לאכול אחר"כ אף שמתקדש הלא לא מנינו בהרשב"א שיהא מזה לורו על אותו הזמן, וראיתי בפרשה שגם הוא הרגיש שאין מדברי הרשב"א ראיה ומיך דכיון דמותר לקדש ממילא מזה להקדים משום זכרתי על ה"ן בנתיבות ולעג"ד דבר זה אינו מוכרח כלל וראיה מנרכות כ"ו ע"ב דלמרינן שם דרבי לוי של שנת בע"ש ונכנס למרחץ להודיע [והיינו קודם שגורו על הוצה בדאיחא שם] וצא ושנה לן פרוקין ועדיין לא חשכה ולבאורה למה זכר דשנה לן פרוקין וע"כ דהוא להראות שחפלתו היפה זמן הרבה קודם חשכה כי עוד נשאר זמן אחר הפלה לניכוס למרחץ ולשנות הפרק לתלמידים ומדלא הוירי שנת קידוש ואלו קודם שניכנס למרחץ וע"כ דלא קידש מתחלה וש"מ דלא צריכין לרורו כ"ו שלא הגיע עדיין זמן חיובו ואפשר דיש לחלק בין מעט קודם חשיכה ובין הרבה אף דהוא ג"כ אחר פלג המנחה. ואין להביא ראיה לדברי הגו"ו מלשון ההמב"ס פכ"ט הלכה י"א שכתב יש לו לאדם לקדש על הכוס ע"ש וכו' דהתם הכוונה יכול לקדש דמנוחה ממה שכתב בסוף וכן מבדיל וכעין זה יש בסו"ט מהלכות ספלה הלכה ד' יש לו וכו' ע"ש בנכפ"מ משנה אבל אין הכוונה דמרחץ לעשות כן לכשתלה. ומ"מ אף שאין לי ראיה מן הרמב"ם להט"ו מ"מ מנאמי אין לי משלן הרמב"ם הג"ל להפסיד שכתבתי לחלק להט"ו בין מעט קודם חשיכה ובין הרבה כי הרמב"ם סיים וכתב בהלכה הג"ל שכתבתי חשיכה ובין קודם לשעה זו כמעט משמע שכל

באר היטב

(ב) צמה מדליקין. כדי שאין יאחר לנזח יסיים תפלתו צמוד שאומרים אותו. ולכן אין אומרים אותו בשנת חוה"מ שאין מאחרין כ"כ דאין עושין מלאכה כ"כ מנהגי מהר"ק. וכתב הב"ח שיאמרוהו אחר הקידוש דעיולי יומא מקדמינן וכו'. בטור מ"א: (ג) בשנת. וכן ביו"ט שחל בשנת א"א אותו שנהג"ג: (ה) לאכול מיד. היינו לקדש כדי שיזכור שנת בנתיבות. כתב בתקוהי שנת שיקדש קודם לילה כי בתחלת ליל שנת הוא מול מחדש וסמאל מושל עליו ובסוף יום ו' מול דקד ומלאכו

שנה ברורה

א (א) פרק במה מדליקין. לפי שיש בו דין הלקה וג' דברים שצריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשכה: (ב) קודם תפלת ערבית. שמתקומות מקדמינן להתפלל עריבה וע"י קריאה פרק זה שיקרא מקודם ידע צמה מדליקין וזכור הג' דברים ויזהיר עליהם (ה) וע"כ כתב השו"ע דהוא הנכון דלאחר תפלת עריבת מאי נ"מ. ובמקומות שנוהגין לאמרו אחר תפלת עריבת כתב צמנהגי מהר"ק (ג) הטעם כדי שאם יאחר אדם מלהתפלל יהיה לו שהות להתפלל צמוד שיאמרו צמה מדליקין ולכן אין אומרים אותו בשנת חוה"מ לפי שאין מאחרין כ"כ לנזח לצה"כ לפי שאין עושין צום מלאכה. כתב הב"ח שיש לומר ב"מ אחר קידוש דעיולי יומא עדיף ומקדמינן ליה ובמקומותיו המנהג לומר צמה מדליקין קודם וכתב בפרשה הטעם דנר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף וכלעיל בסיומן רס"ג: ב' (ג) שחל להיות בע"ש. לפי (ג) שאין יכול לומר עשרתם שאין מעשרין ביו"ט וכן ביו"ט שחל בשנת (ד) משום לא פגוג: (ד) של חנוכה. מפני שזכר זה פסול שמיים שהם אסורים בשנת ולא בחנוכה: (ה) בשבת. וכן ביו"כ שחל בשנת אין אומרים אותו [אחרונים]:

א (א) ימהר לאכול וכו'. היינו (ה) לקדש כדי שיזכור שנת צמת תחלת כניסתו דכל כמה דמתקדמינן ליה טפי עדיף ומכיון שקדש דרין לאכול מיד כמבאר בסיומן רע"ג ס"ג בהג"ה ואם אינו תאב לאכול יכול להמתין מלקדש עד שירעב שכבר זכר את השנת בתפלתו צנהכ"ג וצא צה המ"ע דאורייתא להרמב"ם וכלקמן [ממ"א בשם הרמ"ע] ומ"מ נראה דהיכא דיש צה מורם שלום בית או שיש לו צמיתו משרתים או שאר אורחים וצפרט שאדם עני לא יאחר בכל גווני דכיון דהם מוטלים עליו לא יוכל לעכבם בצביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המוציא: (ב) מיד. ומ"מ מהנכון לקרות ק"ש מקודם אס מסתפק בצנהכ"ג לא קראה צמנה ועיי' לעיל בסיומן רס"ו במ"ב סק"ג. כתב הרמב"ם פכ"ט מהלכות

הכוונה דמרחץ לעשות כן לכשתלה. ומ"מ אף שאין לי ראיה מן הרמב"ם להט"ו מ"מ מנאמי אין לי משלן הרמב"ם הג"ל להפסיד שכתבתי לחלק להט"ו בין מעט קודם חשיכה ובין הרבה כי הרמב"ם סיים וכתב בהלכה הג"ל שכתבתי חשיכה ובין קודם לשעה זו כמעט משמע שכל

שער הציצין

(ה) ב"י: (ג) מ"א: (א) טור: (ד) מו"ס: (ה) מ"א ופמ"ג:

הגהות ותיקונים: א) ככה"ט סק"ה: ב) רל"ה: ג) כפ"ג ה"ז:

הלכות סוכה סימן תרלט

אוצר החכמה

פ' ברייתא שם דף כ"ט ע"ס כנר"י
(לו) ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן על הסוכה (מ"ה סי' ז"ה): ו' (לו) * היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה (לח) עד שיגמור סעודתו: ז' (לט) * היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים (מ) אין (טו) מטריחין אותו (מא) לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

שערי תשובה

באר היטב

ויקדש צביתו רק סוף האכילה יאכל כוונת בסוכה בלא ברכה ויבדק ברכת המזון צביתו ע"ש וע' נט"ז שיליה הראשונה אוכל כוונת בסוכה ויגמור הסעודה צבית ויבדק שם וכו' מח"צ גשם זרע אמת דיבדק המזוזה ע"ד לגמור סעודתו צבית ואם בירך בסוכה על הכוונת הוא גורם ברכה שא"צ וע"ש עוד בשמו שצ' שבני אדם שיש להם סוכות גג של לוחות וסוגרם בגשמים וכשפוסקים מיד פותחים והספק נגוד ויכולים לסטור שם מזוזה קעבדי והם חייבים בסוכה כיון שאינם מנטערים לריכס לברך ע"ש וע' נק"א למח"צ שצ' גשם הארוחות חיים שצ' גשם הד"מ י"ע דכיון כל סעודה לילה הראשון לאכול בסוכה אפילו ירדו גשמים עכ"ל וכן הוא בתשו' זקן אהרן סימן קס"א ע"ש וכו' שכן הנה לנשות בן אהרן מוניחין אותו ע"כ לא אמרו כל הפטור כו' אלא בשאר ימים חוץ מלילה ראשון וע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

מש"כ יו"ט ע"ש: * היה אוכל בסוכה והלך לביתו ופסקו הגשמים וכו'. הנה בלגוש איחא כשהתחיל לאכול וכן איחא בכל זו ורי"ז אמנם ברש"י איחא כשיש לו פסקו וכן משמע לשון הגרי"מ ועכ"פ אם פסקו קודם שישב משמע

צ"ב הגדולים והקטנים אין לך מניעת שמחת יו"ט יותר מזה [שע"ת] וכן בא"ר ופרי מגדים לא הזכירו שצור חלותו רק כשעה או ששים ואם לא פסקו ועשה או קידוש בסוכה כמו שכתב הרמ"א: (לו) וירדו גשמים בסוכה כדי שיאמר זמן וכו'. ר"ל דלכאורה היה לו לעשות צביתו שיקדש צביתו ויאמר ג"כ שם ברכת שהחיינו לזמן הזה ויאכל כל סעודתו שם ויראם בסוכה ויבדק שם ויאמר זמן וכו'. ר"ל דלכאורה היה לו כוונת כוונת שם אלא דבזה היה צריך לברך עוד ברכת זמן משום סוכה ואין נכון להרבות בברכות לכך טוב יותר שיקדש מתחלה בסוכה ויהיה קאי ברכת זמן על הסוכה ג"כ [דאפילו אם נימא דפטור אזי מסוכה מ"מ יואל בזה דלא גרע ד"ז מאלו בירך שהחיינו בחול בשעת עשייה בסוכה דיואל בזה] ויאכל בסוכה כוונת ויאמר ג"כ [דאפילו אם נימא דפטור אזי מסוכה מ"מ יואל בזה דלא גרע ד"ז מאלו בירך שהחיינו בחול בשעת הקודמת צריך לאכול עוד הפעם (פט') כשיעור צילה ומעט יותר בסוכה ולברך לישב בסוכה כדי ללכת דעת הפוסקים דס"ל דאין יואל בזה שאלו בעת הגשם (ע') והוא כשעדיין לא שכב אבל אם שכב א"צ לקום מן המטה ולשם מנטער חייב כבד יאל באכילתו ואם מנטער פטור א"צ לקום מן המטה כמבואר בס"ז. ומש"כ הרמ"א לילה הראשונה דבליילה השנייה (ע"א) מקדש צביתו ויבדק זמן על יו"ט ויאכל סעודתו ובסוף הסעודה יאכל כוונת בסוכה ולא יבדק לישב בסוכה וגם לא יבדק שהחיינו על הסוכה ויסמוך בזה על שהחיינו שבידך בליל ראשון (עב) ולכתחלה (עג') טוב להמתין גם צלילה שניה מעט עד שיפסקו הגשמים. ואם אכל צביתו ורק כוונת בסוף הסעודה בסוכה כאשר כתבו ויאמר פסקו הגשמים צריך לכוון לסוכה ולאכול כשיעור דהיינו יותר מבצביתו ולברך לישב בסוכה [ואחרונים] ועיין לקמן בסיומן תר"מ סי"ד מה שכתבנו שם בענין זה: ו' (לו) היה אוכל בסוכה. ה"ה (עד) כשהיו יורדין פסקו גשמים כשהיה צביתו ואכל צביתו א"צ לפסקו סעודתו צביתו אלא גומר צביתו: (לח) עד שיגמור סעודתו. אבל אם לא ישב עדיין לאכול צביתו (עה) אף שפסקו מלאכול בסוכה והלך לביתו לחזור לסוכה אם פסקו הגשמים: ז' (לט) היה ישן וירדו גשמים וכו'. וה"ה כשהיה ישן בתחלת הלילה צביתו מחמת גשמים ופסקו [ת"א]: (מ) אין מטריחין אותו וכו'. ודוקא (עו') כששכב כבר אבל אם עדיין לא שכב לתוך הבית אפשר שלא הטריחו לחזור ולהעלותם: (מא) לחזור לסוכה. וה"ה מי ששוכב בסוכה שיש לה לעטיו' וזשעת הגשמים סגרו אותן ואח"כ פסק הגשם נראה (עח') שא"צ לעלות על הסכך לפחות הלעטיו'ין שסתם בשעת הגשמים אבל אם יכול לפתחם בסוכה ע"י חללים צריך לעמוד ולפתחם שאין זה רק מעט טרחא ולא מקרי מנטער [בכורי יעקב]: (מב) ישן בביתו עד וכו'. ואפילו אם הקין בתרנגו: * מכסה גג על הסוכה לסוכך בעת הגשמים

שער הציון

(סו) ויותר מחלות לא ימתין דומן אכילת סעודה ראשונה הוא לכתחלה ג"כ רק עד חלות וכו': (פז) ואם מנטער ברעב או בשניה ע"י המתנה ובפרט כשהזמן אצלו ארוכים עינים ומסתמא לא אכלו כל היום והם חייבים לאכול ומנטערים] אין לו להמתין דממ"א אם מנטער חייב תודאי יכול לאכול ויואל בזה המ"ע ואם מנטער פטור ג"כ יכול לאכול [בכורי יעקב] ואפשר עוד דלענין עינים דקיימי אם יעכסם מלאכול איסורא נמי איכא דהם אינם מחויבים ללכת כל הידיעות ואיכא חשך דגל מחלה עיני ר"ה דף ד': (סח) ואפילו הוא אחר חלות דכמה פוסקים ס"ל דאף אחר חלות הוא עדיין זמן אכילה בסוכה: (סט) ואם אוכל רק כשיעור כוונת או ככמה אינו יכול לברך לישב בסוכה דלדעת הפוסקים דס"ל דמנטער חייב צלילה הראשונה הרי קיים מתחלה המ"ע באכילה ראשונה וטוב עמה הדין כמו בשאר ימי סוכות דאין לברך לישב בסוכה רק על יותר מבצביתו [בכורי יעקב וכן פסק בס' דה"ח ודלא כח"א]: (ע) אחרונים וכו' ראיתי שכתב דרמ"א להמתין כל הלילה שאם יפסקו הגשמים יאכל בסוכה ואע"ג דאם מנטער ורואה לישן פטור ממ"א דאם מנטער חייב הרי כבר קיים דהגר"א חיל לשיטתו דפסק לגמרי בעינת החסיד' דמנטער פטור אף צלילה הראשון אף שכתב שם דלכאור' לישן וכו' היינו צביתו מנטער וכו': (ע"א) א"ר וד"ה וכו' וכו' ואף דממ"א הטמיק דמדינא א"צ כלל בליל שני לאכול בסוכה כשמנטער דמתנין זו על אדך פוסקים דפטרי מנטער אף בליל ראשון וכדברי מה"ד לא ראינו לפיכך כן לדינא אחד דהא"ר הביא שמהר"א חור זו למעשה מזה הפסק וגם ראינו גבר"י הביא גשם ת' רב"ז דס"ל דליילה שניה שוב המ"ע ואם מנטער פטור הרי גם לדינא אחד דהא"ר הביא שמהר"א חור זו למעשה מזה הפסק וגם ראינו גבר"י הביא גשם ת' רב"ז דס"ל דליילה שניה שוב צענין זה ללילה ראשונה: (עב) דה"ח וכו': (עג) ומי שאין רואה להמתין בזה אין לדקדק עליו דהט"ו הביא גשם תה"ד דליל שני א"צ להמתין רק עד זמן אכילה ע"ש: (עד) ריעב"א וכו' והוא מ"א: (עה) א"ר וד"ה: (עו) ואפילו אם שכב בצביתו ג"כ י"ל דא"צ לעמוד ולברך לסוכה [פמ"ג] אכן בתחילת השקל מסתפק בזה דאפשר דהקמה לתוך לא חשיב טרחא ע"ש וכן בבכורי יעקב מפסקת בזה: (עז) כחב צמ"ג כשפט ענדין י"ל דאף שלא שכב עדיין טורח לנטוש ולברך לסוכה ובכורי יעקב מסתפק גם בזה ע"ש: (עח) אבל באמצע סעודתו אפשר שגם אם צריך לעלות על הסכך צריך לפתחם שאין זה הפסק סעודה וטרחא כ"כ כמו לעלות לסוכה בס"ז [סס]:

הנמצא, ומפרש לה פ"ק דמזיעא (ט, ז) מעני לעני מחלוקת, וסבר ר' אליעזר מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, וחכמים סברי דלא אמרינן מיגו ע"ש, וכיון דמיירי מעני לעני וסברי חכמים דלא אמרינן מיגו, ולא זכה העני שליטת בשבילו, אי"כ אמאי יתנה לעני הנמצא ראשון, זוכה

זה הוא עלמנו כיון דעני הוא. אלא דלפי מ"ש הרמב"ם (פ' כב מהלכות מכירה הל' טו) דנריך לקיים דבריו משום נדר, אע"ג שעדיין לא קנה אומר, אי"כ כיון שאמר הרי זו לפלוני עני, נריך לקיים דבריו משום נדר, ומשום נדרו יכול ליתנו לעני אחר, ולר' אליעזר דס"ל אמרינן מיגו, וזכה אומר עני שליטת בשבילו, ונריך ליתנו לאומר פלוני עני, אלא לחכמים דלא זכה פלוני עני אלא משום נדרו, וסגי לה ליתנו לעני אחר. ובשו"ת רדב"ז (סי' קלד), ושו"ת ריט"ן (סי' רסד), נסתפקו צנודר לפלוני עני, אם יכול לשנותו לעני אחר ע"ש. ונראה כיון דיכול לשנותו למנוה אחרת, וכמ"ש תוס' פ"ק דערכין (ו, ז ד"ה עד שלא בא ליד גבאי) בשם הר"ר צרוך, דאם נדר דקדק לעניים, יכול לעשות מנוה אחרת ע"ש, ואי"כ נראה דה"ה צנודר לפלוני עני, כיון דלא אמרינן אמירה לגבוה בצדקה לעניים, ואינו אלא משום נדר דכתיב צפ"ן זו דקדק, וסגי ליה ליתנו לעני אחר. מיהו מדברי הגהת מיימוני נראה דאינו יכול ליתנו לאחר, ע"ש (פ"א מהלכות זכיה אות ד) ז"ל: פסק מורי רבינו ז"ל, על איש ואשחוו שהחנו צניהם בקנין

(סימן ד סעיף ט) כתב הרמ"א אשה שמכרה צנכמי מלוג שלה לאחר שנשאת, דהלוקח יכול למחות צנעל שלא יענה ושלא יהרוס ע"ש. וכתב הסמ"ע (סקי"ג) ז"ל: משמע אצל אם לא מכרה אין האשה בעצמה יכולה למחות צ, והוא מה טעמא שבעלה קנאה כל ימי חייה וכו' ועיין מה

שכתבנו לקמן (צמ"י רנב סק"צ). א"כ ליה אדם כשהוא שכיב מרע. והקשו עליו דהא כשמת טל נדרו, וכמו עלה הרב המגיד (פ' כב מהלכות מכירה הל' טו) ז"ל: שאף צמחנת שכיב מרע אע"פ שאין הנודר קיים, מנוה לקיים דברי המת כמו שהוא מחיים אם היה קיים ועיקר עכ"ל. והיינו דאע"ג דהיכא דלא הושג מתחלה לכן לא אמרינן מנוה לקיים דברי המת, אלא הכא שהיה מחויב בדבר, אם היה קיים עדיפא¹⁶¹ ולא גרע מהשליש מתחלה לכן, ועמ"ש צמ"י רנב (סק"ג) ע"כ.

ד) ואומר כל מה שיוציא אילן זה לעניים. ודעת הרא"ש, דאם אמר לכשאקנו יהא הקדש, אינו כלום, אלא דוקא צאומר לכשאקחנו אקדישנו, אז הוא דנריך לקיים נדרו ולהקדישו, ולדעת הרמב"ם אפי' צנודר שלל צא לעולם דאינו קדוש, צריך לקיים דבריו משום נדר, מש"ה אפי' אומר יהיה הקדש או לעניים, נמי נריך לקיים דבריו. ועיין ש"ך (פ"ק יב). ונראה ראה לדברי הרמב"ם, מהא דליתא צמ"י פאה (פרק ד משנה ט), מי שליטת את הפיאה ואמר הרי זו לפלוני עני, ר' אליעזר אומר זכה צו, וחכמים אומרים יתנה לעני

ה ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו, שהמוכר פירות השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפילו להכנס אלא בשעת הוצאת הפירות, ויש לבעל השדה להשתמש בה כחפצו, אבל המוכר שדה לפירותיה, אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו.

ו ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה זו מחבירו, שהקונה שדה לפירותיה יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה, והשוכר אינו כן כמו שנתבאר בסימן שך.

ז דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין הדיוט בקנייתו, שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה, אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דבריו שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה, והואיל והדבר כן¹⁶² אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע¹⁶³ ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים או כל שכר בית זה לעניים, זכו בהם העניים.

הגה: ויש אומרים דלא קנו ההקדש ולא הצדקה כלום, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וממילא דבריו בטלים, אבל אם אמר כשתלד בהמתי או יוציא אילן זה פירות וכיוצא בזה אתננו להקדש או לעניים, חייב לקיים

דבריו מטעם נדר (טור בשם הרא"ש), ודוקא אם הנודר קיים, אבל אם כבר מת אינו כלום שהרי אינו כאן שיקיים נדרו (מרדכי פרק מי שמת), וסברא האחרונה היא עיקר וכן ראוי להורות (ועיין לקמן סימן רנב

פיתוחי הותם

בשכיב מרע משום קנין, דמתנת שכיב מרע אינה מגדרי קנין רק דבכל דבר שמועיל אם היה בריא תקנו חז"ל שיועיל בשכיב מרע שלא תטרופ דעתו, מה שאין כן במה שאינו מועיל בבריא אין כאן חשש שלא תטרופ דעתו. אבל כאן דסו"ס היה מהני בבריא משום נדר ה"ה דמועיל לענין חיוב בשכיב מרע, עיי"ש.

162 ראה בפיתוחי-חותם שם שהבאנו בענין זה מה שרן בספר קובץ-שיעורים.

161 עיין בספר אגרות-משה (חיו"ד סי' קמו ענף א) שהקשה דאי"כ למה כתב הרמב"ם דין זה רק בשכיב מרע, הרי מצוה לקיים דברי המת הוא גם בבריא, ולכן כתב דאין כוונת המ"מ משום מצוה לקיים דברי המת רק שהיתה תקנה מיוחדת בשכיב מרע, עיי"ש. ועיין באבן-האזל (פכ"ב מה' מכירה הט"ו) שביאר דעת הרמב"ם דמהני ג"כ משום מתנת שכיב מרע אע"ג דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אבל כיון דבבריא היה מועיל לענין שיהיה חיוב מטעם נדר, לכן כבר מועיל גם

וכתבו בשטר, למת כך וכך לקרוביהם, ומת אחד, שאין השני יכול לשנות למת מחנה לקרובי המת, כיון שלא הזכירו שום אדם אלא סתם לקרוביהם, וזו קרוביה במחלה, וקרוביה במחלה, ונעשה נדר ואי אפשר לשנות ואמירתו לגבוה כמסירה להדיוט, ואלו היה רוצה לשנות ולמת לעשירים לאו כל כמיניה, ומעני לעני נמי לא עכ"ל. ואפשר דס"ל להגה"מ, דאמירה לגבוה, אמרינן נמי באמירה לעני, דהוי קנין ממש כמו באמירה להקדש, והדברים עתיקים ועיין צ"י צ"ד (סי' רנח), וא"כ ודאי אין לשנות מעני לעני, אבל לפי דעת רוב הפוסקים דאמירה לעני אינו קנין אלא משום נדר, יכול הוא לשנותו לעני אחר¹⁶³.

והדעת הראש"ש דס"ל דאין צריך לקיים דברו משום נדר, היכא דאמר יהיה הקדש. נראה ליישב הא דתנן יתננה לעני הנמנא ראשון, לפי מ"ש הראש"ש בנדרים (לד, ב) בשם הר"ר אליעזר ממין, דהיכא שהיה לפניו ככר של הפקר, ולא היה אחר סמוך לה אלא הוא, דיכול להקדישו, כיון שמדו לזכות זה לא היה דבר שלא בא לעולם ע"ש, וא"כ ה"נ אם ירצה לזכות זה הוא עצמו, הרי חייל נדרו מה שנדר ואמר הרי זו לפלוני עני, דלא הוה דבר שלא

ה קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום, יש אומרים דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב ליתן, ויש מי שאומר דאע"ג דכתיב כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינו, והאינדנא כל הקדש יש לו דין חולין, שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה, היילכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום, ויש להחמיר כסברא הראשונה (ועיין ביו"ד סי' רנח).

וכן אם אמר קרקע זה לכשאקנונו יהיה הקדש, אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אבל אם אמר לכשאקנונו אקדישנו או "אתננו להקדש, הוי עליו נדר וצריך לקיים נדרו.

הגה: וזהו סברת הרא"ש, וחולק על הרמב"ם שסובר שאם אמר לכשאקנונו יהיה הקדש חייב לקיים דבריו כמו"ש סברתו (בסעיף ז), ודברי המחבר שסתם לעיל כדברי הרמב"ם וכאן כדברי הרא"ש אינו נכון.

בא לעולם, כיון שהיה מדו לזכות, אבל אם אינו מכוין לזכות לעצמו ולא בא לידו כלל לא חייל נדרו כלל, דאפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, היינו כשנא לידו בסוף, כמ"ש תוס' פרק הספינה (בבא בתרא עט, ב ד"ה אימור) ע"ש, ומשום הכי כשיתננה לעני ראשון ואינו זוכה זה לעצמו, לא חייל נדרו, אבל כשיזכה הוא עצמו, חייל נדרו למפרע, ודבר שלא בא לעולם לא הוי כיון שמדו לזכות¹⁶⁴.

פיתוחי חותם

המגביה מחוייב ליתנו לעני מתורת צדקה, קשה שהרי דין צדקה אינו אלא בנדר דבר משלו, אבל במלקט פאה לעני דהוי משל הפקר או משל עניים לעניים שאינו נותן משלו כלל אין זה נדר צדקה כלל, והוי כנודר לעשיר דאין האמירה עושה כלום. (דברי יחזקאל סימן נה ועיי"ש עוד מש"כ בזה באריכות).

ואולי יש לפרש דרבינו סבירא ליה דכיון שיש לו זכות ליקח הלקט והפאה לעצמו לכן שפיר מקרי צדקה מה שנודר שעני אחר יקחנו.

164 צ"ע דכוננת הרא"ש היא רק משום דחל אח"כ ולא משום שיש בזה חסרון דשלב"ל, ואם כן צריך שיאמר שיחול אח"כ וכאן האמר שעכשיו יהיה לפלוני עני. ועיין בר"ן נדרים (פו, ב) שכתב להדיא דגם לרבי מאיר דאדם מקנה דבר שלב"ל צריך

163 דברי רבנו הקצוה"ח צ"ב שהרי מסקנת התוס' בערכין שם דאינו רשאי לשנותה למצוה אחרת אלא ללוותה דוקא הוא דמותר משום דעל דרך זו נדר, וכמ"ש רש"י (שם) יעו"ש. איברא דנראה לומר דאפילו נימא דלשאר מצוה אסור לשנותה מ"מ מעני לעני מותר לשנותה משום דנהי שנתחייב באמירה לעני מתורת צדקה מ"מ לא חל עליו החיוב דוקא לעני זה דמתורת צדקה אין ג"מ אם יתן לעני זה או לאחר, ונמצא דלא חל עליו אלא החיוב שיש בדין צדקה והיינו ליתנו לעני אבל לאותו פלוני מעיקרא לא חל החיוב דכל מה שאינו מתורת צדקה הו"ל כנודר לעשיר, ודוקא לשנותה למצוה אחרת ס"ל להתוס' דאסור דהרי משנה מחיוב צדקה לחיוב אחר ואיהו לא נדר אלא לצדקה דוקא, אמנם מה שכתב הקצוה"ח

דיבוריה ואפי"פ שאינו לשון נדר הכי הוא כמו שגדר לענין שחיוב לקיימי מה שאמר וזה נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' כ"ב מה' מכיר' דאם אמר כל מה שחלד בהמתי יהי' הקדש או אחננה להקדש ה"ז חייב לקיים דיבורו עכ"ל מדבריו מוכח דאם אמר חוב שיש לי על פלוני יהא לעניים ה"ז מחייב לקיים דיבורו ואפי"פ שלא חייב עלמנו ליטא וסראב"ד ז"ל חולק על כל היכא דלא חייב עלמנו לומר אחננה דלא מחייב משום נדרא ולפי דעתו הא דאומר סלע. זו ללדקה מחייב כל היכא דאיתיה ברשותי ואפי"פ שלא אמר בלשון נדר שהרי לא חייב עלמנו היינו טעמא משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וזכו עניים בסלע זו. אבל דעת הרמב"ם ז"ל נראה דאפי"פ שלא אמר אחננו אלא יהא ללדקה מחייב לקיים דיבוריה משום נדר ואפי"פ שצדין לא בא לרשותו ולזה נטעה דעת ר"מ וס"ל דאפי"פ דהוא גברא לא אמר חוב שיש לי על פ' אחננו ללדקה אלא שאמר נחביה לעניים מחייב לקיים דיבוריה ולא הוה מלי לחזור בו לגמרי וכ"כ פשט דברי הגאון ז"ל ודלא כמו שדחק הרמב"ן לפרש דכריהם :

ורעיד היה נראה להביא ראיה לדעת הרמב"ם והר"ה ז"ל מההיא דפ"ג דנדרים דאוקי מחגי' דשור זה לאחר ל' יום עולה ומשכשו שלמים דהכי קאמר אם לא אמר מעשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוא אליבא דבר פדא דס"ל קדושת הגוף לא פקעא בכרי ומקשה עליה פשיטא דלאחר ל' יום עולה הוי ומשני לא לריכא דלא מלי דהר ביה ואפי"ג דבעלמא מלי דהר ביה הכא שאני משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והקשה הר"ן ז"ל וא"ס וכי נמי הוי כמסיר' אחאי לא מלי למיהדר כיון דהשתא לא חיל והוא ז"ל דחוק לפרש דהכי קאמר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכמ"ד מעשיו דמי דהוי כמסיר' גמור' להדיוט אלו דבריו ז"ל. אבל לפ"ד נראה ליישב דהכי קאמר אמירתו לגבוה כמסירתו ולהדיוט ומייב לקיים דיבורו כאלו נדר דמתיב מולא שפתיך תשאור שאפי"פ שאינו נדר חייב לקיים כאלו נדר וזהו פשט הכתוב דקאמר כאשר נדרת ומשום הכי לא מלי דהר ביה וכ"כ מפ"י הרא"ש שם ולמדנו מזה דאפי" דלא הוליא דבריו בלשון נדר ממש אלא שאמר סלע זו יהא לעניים לאחר שלשים יום חייב לקיים דיבורו משום מולא שפתיך תשאור ולא מלי למיהדר. ולפי"ז א"ס דברי הרמב"ם כמ"ס דאפי" כי אמר יהא לעניים מחייב לקיים דיבוריה ולא אינטרך רב יוסף לומר. אכן יד עניים אלא כדי שלא יוכל ללוותו. ור' ירוחם נמי כתב בנ"י שם אמר חוב שיש לי על פ' כשיבא לידי יהי' לעניים אפי" שלא במצמד שלשתן וכו' בו עניים איברא דראיתי לר' ירוחם באותו נתיב שכתב והא דאמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ה"ד בהקדש גבוה אבל לא בהקדש עניים והא דאמרינן האומר סלע זו ללדקה דחייב ליתנה היינו משום שהקנה דבר המסויים עכ"ל. נראה דהוקשה לו אי בהקדש עניים לא אמרי' אמירתו כמסיר' א"כ כי אמר יהא זה ללדקה אחאי חייב ליתני' כיון דלא נדר ולא חייב עלמנו ולזה חילק דהויא כמקנה דבר המסויים דהנדר חל על אותו דבר שסיים דאחיליה ללדקה אבל אי אינו דבר מסויים ולא אמר בלשון חיוב לא מחייב וכגון דאמר אחד משורי יהא לעניים דכיון שאינו דבר מסויים ליבא למימר אחיליה ללדקה. וק"ל עליו מהירושלמי דפקיד רב לשמיעה וא"ל כי אמיתא לך הב מחגי' וזוי לפ' אי עני הוא הב ל"י ולא תימלך בי משום דנעשה נדר והא התם דלא א"ל דבר מסויים ונ"כ לא חייב עלמנו בלשון נדר שלא אמר חתן ואפי"ה משעב דחייב לקיים דיבורו כאלו נדר. וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בתשו' סי' א'. ולדעת הרי"ף והתוס' שכתבו דהאומר יהא לעניים או נכהו לעניים שאינו מחייב לקיים דיבוריה כל שאינו ברשותו בשעת דיבורו יש לתקור היכא דהוא ברשותו ואמר יהא זה ללדקה דמהי כחצוצר' בפ"ק דערכין מאיזה טעם הוא אי משום דס"ל דכל שהוא ברשותו ואמר יהא זה לעניים וכו' בה עניים באמירה גרידתא משום דמתיב בפקדן וז"ל דקה וכי היכי דהקדש

לאחר דלדקה. אבל לפ"ד נראה כמ"ס שאין כופין את העשיר לזון את קרובו יותר משאר העשירים שבפיר דכולם חייבים לפרנסו ודוקא גבי בניו הקטנים הוא דכופין אותו לכדו משום דסתם קטנים על אביהם סמכי ועלי' רמי יותר מאחרים וכדאמרנו יארור ילדה וכו'. ובפ"ק דקדושין אמרינן האומר לאשה התקדשתי לי בככר זה ואמרה לי' תנהו לפני ואפי' הסמוך לה אינה מקודשת מאי טעמא מלי א"ל כי היכי דמחייבנא ביה אלא את נמי מחייב בי' ע"כ. ולכאורה היה נראה דעני הסמוך לה דקאמר ר"ל שהי' הפני שואל ממנה ולא ממנו ואם הדבר כן קשה א"כ היאך מלי א"ל כי היכי דמחייבנא אלא ביה את נמי מחייב ביה ואם אינה נחתיבה משום דממנה שאלה אינה מחייב ואפילו אם יש לו מכיון שלא ביקש מידו ואינה מלי פטר נפשי' בעני אחר. וכמ"ס הרשב"א נח' למסכת שבועות גבי שבועה שלא חתן לפני מושבע ופומד מהר סיני וכו' הקשה הוא ז"ל וכי כל העניים רמי עליה לפרנסם ויכול לומר איני רועה ליתן לעני זה אלא לעניים אחרים ומיך דהכא מיירי בשכבר העני הי' מבקש ממנו שיתן לו ע"כ. אלמא דכל היכא דלא בקש ממנו עדיין מלי לפטור עלמנו מחיוב נתינתו כשיתן לעני אחר. וראיתי להטור בא"ה סי' כ"ט שפירש דעני הסמוך לה דקאמר ר"ל שמוטל עלי' לפרנסו ע"כ משמע דמיירי כשהעני הי' קרוב לה דעלי' רמי לפרנסו משום דהוא קודם לכל אדם ואפילו הכי מלות אמ"ל כי היכי דמחייבנא אלא את נמי מחייב לפרנסו. וזה שלא כדעת הסרדכי שכתב בפ"ק דבי"ב דעני שיש לו קרוב עשיר אין אחרים מחייבים לפרנסו ואפי' נותן אותו קרוב בכים של לדקה יע"ש. וכשנדקדק בדברי הרשב"א ז"ל יראה דאיהו ג"כ לא ס"ל להא דהמדרכי אלא גבי בניו ובנותיו דוקא הוא דכתב הכי דכופין לאב לכדו ואינו יכול לומר שיפרנסוהו נחאי הפיי' עם שאר עניים משום דכל הנופל אינו טפל ליד גבאי תחלה אלא שואל מקרוביו ומתפרנס ועליה דידי' רמי יוסר מאחרים אבל אם כבר נפל אין לחייבו לקרוב אלא ישאל מכיס של לדקה :

סימן ב והיבא דנדר לעניים שאמר ליתן כ"כ לעניים או שאמר סלע זו ללדקה לריך לענין אי זכי

ביה העניים אי לא ולענין חזרה פשיטא דלא מלי למיהדר ביה משום בפקדן זה לדקה אלא כי קא מיבעיא לן להיכא דמת הנודר אי חייבים היורשים ליתן מי נימא כיון דאמר סלע זו ללדקה כבר וכו' ב' עניים זכי' גמריה וכי מת חייבים יורשים ליתנו או דילמא כי קאמר סלע זו לעניים עדיין לא וכו' ביה עניים אלא חייבא דנדרא לחוד הוא דרמי עליה שחיוב לקיים דיבורו וכי מת יורשים פטורים כיון דהם לא נדרו. ואפי' נימא דהיורשים חייבים נדרא דאזבוהון עדיין איכא למיבעי' היכא דהיורשים הם קטנים דלאו בני מיטבד מלוא ריניהו לפרוע חובת אביהם. ואי ס"ל דכל האומר סלע זו ללדקה וכו' ביה עניים זכי' גמור' אפי' בירשים קטנים מוליחין מידם. גרסינן בפ"ד ור' הווא גברא דתקע לחברי' וחיביה רב יוסף למיהב ליה פלגא דזוזא אמר ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוא נחביה לעניים סדר אמר נחביה ניהלי אמר רב יוסף אכן יד עניים אכן וכבר וכו' בו עניים מדין מצמד שלשתן ע"כ והקשו התוס' דל"ל לטעמ' דידי עניים אכן ותיפוק ל' דבלא"ה אינו יכול לחזור משום בפקדן זו לדקה ותירלו דהכא שאני משום דלא בא לידו דניזוק עדיין וכמו שאין אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לידו כד אין אדם נותן ללדקה דבר שלא בא לידו וכהי' שאם היה אומר חוב שיש לי על פלוני כשיבא לידי תנהו ללדקה מחייב משום נדר אבל זה לא אמר תנהו אלא תנהו קאמר עכ"ד וכ"כ הרי"ף ז"ל. (ועיין בנ"י שם ז"ל הג"ל דאם נדר לתת סלע ידוע לעניים לא וכו' ביה עניים באמירה גרידתא אלא א"כ הוא ברשותו עכ"ד ויש לגמנס על דבריו דנראה דכל שהוליא דבריו בלשון חיוב ואמר הרי עלי ליתן סלע ידוע לעניים אפי"פ שאינו ברשותו מחייב לקיימי דברו לכשיבאו לידו). אבל מדברי התוס' שהביאו משם ר"ח ז"ל שפירש דהא גברא לא הוה בעי למיהדר לגמרי' נראה דס"ל דאפי' באומר תנהו לעניים חייב לקיימי

אמירתו

אחירתו לגבול כמסירתו להדיוט אלא בהקדש לגבול הכל בהקדש עניים לא והא דאומר סלע זו ללדקה חייב ליתנו לאו משום דזכו עניים ביה אלא שזה חייב לקיומי מה שהוליא בפיו משום בפיך זו לדקה ואינו יכול לחזור בו ודוקא כי איתיה הסלע ברשותיה אבל כי ליתיה ברשותיה ואמר תנהו ללדקה לא מחתייב לקיומי מה שהוליא בפיו דאין דיבורו חל על ממון שלא זכה בו ואינו שלו. ודברי ר"י ור"ק נוסף כדרך הראשון שכתב ז"ל אבל מידי דאיתיה ברשותיה ואמר הרי הוא לעניים כבר זכו בו עניים ולא חלי הד"ר ב' משמע דעניים נמי זוכים באמיר' גרידחא. וזה נראה ג"כ מדברי הר"ן בחשו' סי' א' שכתב על האי עובדא דלא היה מחוייב זה ליתנו לעניים אפילו לכשיבאו לידו לפי שזה היה בדעתו לקדשו מנכסיו ולא היה ברשותו כדי שיהא הקדש חל עליו משמע מדבריו דכל שהוא ברשותו חל עליו הקדש עניים וכל שאמר סלע זו לעניים אמירתו כמסירתו ולפי דבריו ע"ס בחו"מ פ"ה נראה דכל שאמר חוב שיש לי על פ' כשיבא לידי יהא לי לעניים הרי הוא לעניים ודוק לדבריו וזמראה. וכן נראה מדברי ר"י בנ"ט ודעת הרא"ש בחשו' בכלל נ"ח נראה דס"ל ג"כ בהקדש עניים אמירתו כמסירתו וכי אמר קרקע זו לעניים זכו בו בני העיר וכן נראה מדברי הסור בהלכות לדקה וכן הוא דעת הריטב"א והרא"ה ז"ל. ומדברי רש"י ז"ל בפ"ק דערבין נראה להוכיח הכי שפי' ע"ס ז"ל לא שנו שמוטר לשנות' אלא באומר סלע זו עלי דכיון דאמר עלי וקיבלה באחריותו כדוידה דמי משמע דכל שלא אמר עלי תו לאו ידידה ואפי"ג דמטיק ע"ס דאפי' לא אמר עלי יכול לשנותה כבר פ"י רש"י דטעמא שהחירו לו כדי דליתייב באחריות'. והכי נמי מוכח מפרק מי שמת דאביעתיא להו ש"מ שחילק כל נכסיו לעניים מחו מי אמרינן גמר והקנה מחיים ופירשו המפרשים דמירי כשלא מסר להם עדיין דמשום מחנה ש"מ אינו יכול להקנותו מחיים וע"כ ז"ל דמעט' אמיר' לגבול הוא דיכול להקנות' מחיים וכן כתב הרשב"א בחידושו למסכת גיטין דף ק'. ואי אמרת דגבי עניים אמיר' לא עדי' קנין אלא נדרה לחודיה הוא דרמי עליה לקיומי ככי הא ועדי' לא מתינן ל"י למיבא לקיומי נדריה דאיהו אלאן על עלמו לומר שלא נדר אדעתא דהכי וכ"ש לפירוש הגאון שסובר דאפי' כפייה לא כפיין ל"י ובהאי צעיא כתבו הפוסקים דכיון דסלקה בתיקו מוקמינן נכסים בחזקת מרא קמא שהוא הגאון. ובשלמא אי ס"ל דעניי' קנו באמיר' גרידחא אחי שפיר מה שאמרו דכיון דמספקא לן אי קנו עניים אי לא מוקמינן נכסים אחזקתן. אבל אי ס"ל דבאמירה בלבד לא קנו עניים אלא נדרה לחוד הוא דאיכא מה שיד' לומר השתא מוקמינן נכסים אחזקתן והכי הו"ל למי' דה"ו פפור מדרו משום דהוי ספק בחיובא וכל ספק בחיובא פפור ואפי' גבי נדרים משום דזה פוען בריא לא נדרתי אדעתא דהכי. ולא דמי להתיא דפ"ק נדרים גבי יש יד ללדקה שכתב הרשב"א דאולינן לחומר' דספק איסורא לחומר' דהס' לא מתי' למיטען לא היה דעתי ללדקה דאי אמר הכי פשיטא שאינה לדקה כיון שאין פיו ולבו שוין ומשום הכי כיון דהוי ספק נדרה ואיכו לא קים ל"י אולינן לחומר' אבל בשהוא דפרק מי שמת ואיכו קים ליה בגויה ופוען אדעתא דהכי לא נדרתי' וכח"ש כ"י ע"ס. וראיתי להרב מהר"ט בח"מ סי' קכ"ד שכתב דהס' נמי כפי' מי שמת איכו נמי לא קים ל"י בנפשי' דהא ודאי להדיא כתב מחנה בריא מחנה עלמין אלו דבריו. ולא ידעתי אנה מלא הכי דהיה מיידי בשכתב בשטר מחנה בריא ועיין בנ"י פרק מי שמת גבי ש"מ שהקדים ותראה כדברי. והר"ן ז"ל כתב ע"ס בנדרים שמתה על הרשב"א ז"ל שהרי כל ספק עניים ספק ממון עניים ואולינן לקולא. ונראה לפ"ד דהרשב"א והר"ן בזה פליגי דהרשב"א סובר שאין עניים קונים באמירה בלחוד אלא דמספקא לן אי חל עליו נדרה אי לא וכל ספק נדרים אולינן לחומר' אבל הר"ן ז"ל סובר דהאומר זה לעניים באמירה בלחוד זכו בו עניים וכי מספקא לן אי קנו בו עניים אי לא מוקמינן נכסים אחזקתן וכיוצא לזו כתב הרשב"א בח"מ תקס"ג לענין הקדש דמספקא לן אי זכה הקדש אי לא מוקמינן נכסים אחזקת מרא קמא ודכותה

כתב הרא"ש ז"ל בתשובה בתי שנתן סבלא לאומן לזיירה ואמר שזיירה חסרה דלא אמר כלום דספיקא הוי אי אומן קונה בשבט כלי וכל ספק בקנייה אי ילאו הנכסים מחזקת בעלי' אי לא אולינן בחר חזקת קמיתא. והריני חוזר על פיקר הרין דכפי דברי הרא"ש בתשובה בכלל נ"ח והטור ב' לדקה נראה דס"ל דעניים קונים באמירה בלחוד א"כ היאך כתב הרא"ש בפ"ק דבבבא והטור בהלכות לדקה סי' ר"ג דהאומר סלע זו ללדקה יכולים לשנותו למנוח אחריתי מכיון דכבר זכו בו עניים. ויומר תימא שכתב הרא"ש ע"ס דאפי' שכלו ליד גבאי דיכולים לשנותם למנוח אחריתי כו' ואמאי הלא כל שבאו ליד גבאי כבר זכו העניים דידו כידם כמ"ש איהו גופיה בפ"ק ד' וה' בשם ר"ח. והיימי רזזה לחלוק ולומר דנהי דאמרינן דאמירה לעניים כמסירה דמי היינו דוקא באומר סלע זו לעני פ' דזכה אותו עני באמירה כיון שמקנה זה לעני ידוע ואמירה חשיב כמסירה ובכה"ג מירי הרא"ש בכל נ"ח שמקנה לאנשים ידועים ובכה"ג נמי מירי הריטב"א בקדושין והר"ן ע"ס בשמעתין דאמירה לגבול כמסירה להדיוט איירי שמקנה לעניים ידועים א"כ כשמקנה לגבאי עניים שידו כיד עניים דהזוכה הוא הגבאי והרי הוא מבורר. אבל באומר סלע זה לעניים שאינם מבוררין אינם זוכים באמירה דלא תהא אמירה גדולה ממסירה ובכה"ג בהדיוט אפילו מסר לחבירו ואמ"ל זכה למי שילא ראשון לא זכה. ובבבא זו סברתיה ואמר קך מלאתיה להרב מהר"ט בח"מ סי' כ"ב ובז"ד ובח"מ. והבדילתא דערבין דקמי סלע זו ללדקה דיכול לשנותם למנוח אחריתי ולא אמרינן כבר זכו בה עניים מירי במקדש לעניים סתם שאינם מבוררין ונהי דהוקי' אותו סלע לעניים משום בפיך זו לדקה מכל מקום כיון דעדיין לא זכו בו עניים זכיה משם שהכי אינם מבוררין ואין אחי יכול למייבו אלא משום אמירתו לגבול הרי זה יכול לשנותו למנוח אחרת דזה נמי הוה לגבול. וראיתי לב"י סרנ"ט שהביא מהכלבו שכתב הר"ק בהאי ברייתא דמירי בשלא פי' הטעם למי יתן אבל אם פי' הטעם למי יתן אסור לשנותה לעולם ומסר"ר בלחוד הביא תשובה להרשב"א מ"כ ששאלו על מה שהבי' בפי' דהמקדש דבר שהוא ברשותו באמירה בשלמא אף שלא במשען עניים לא מתי' הר"ב מדין בפ"ק זו ללדקה והא ממון דאין לו מובעים הוא דמאן תבע ליה בדינא אי תבע ליה עני זה יאמר לפני אחר אתן (א"ש עיין לעיל סוף סי' א'). והשיב ז"ל זו אינה תורה דאפי"ג דמתי' לאשתמוטי מכל חד וחד מינייהו בכ"ד מ"ט חיובי מחייב לשמים משום בפיך זו ללדקה וכו' וסיים בה ופעמים שמעשין אותו ליתן שאלו אמר סלע זו לעניי עירי והיו ע"ס גבאי לדקה שהלדקות שבעיר מחלקות על ידם כופין אותו ליתן וכו' פ"כ. ומדבריו אלו נראה שהוא מחלק בין אומר סלע זו לעני סתם לאומר סלע זו לעני פ' דהיכא דאומר לעני סתם אין מעשין אותו לקיומי נדריה כסברת הגאון והיכא דפי' לעניים ידועים מעשין אותו ליתן:

ומעתה אחי שפיר התיא דפרק מי שמת דהס' מירי במחלק לעניים ידועים ואפשר דאפי' הגאון ז"ל מודה בזה דכל שמקנה לעניים ידועים באמירתו גרידחא זוכים משום בפיך ולא חילק בגאון אלא במקדש לעניים שאינם ידועים' דבזה עניים ודאי לא זכו כיון שאינם ידועים ולא אמיר' דאפי"ג שאין העניים ידועים זכו בו העניים כמו במקדש לב"ה דאמירתו לגבול כמסירתו להדיוט דהקדש לעניים סתם לאו נכפי גבול נינוח אלא נכסי הדיוט ואין לו אלא חיובא בלבד שחייב לקיומי מה שהוליא בפיו אבל אין כופין בדין משום שאין לו מובעין. מה שהקשה הרמב"ן ז"ל מההיא דפרק הורוע דגבי מחנות כהונה אפי' עני שבישראל מו"לאין מירו ומו"לאין מדינא הוא לפ"ד אינה קושיא דמחנות כהונה ומעשר עני ממונא דכהני ועניי ניכסו דמחנות זיכה להם ומשום הכי כופין אותו ב"ד ליתנם אבל גבי נדר ללדקה לית' גבי' ממונא דעניים אלא חיובא נדרה לחוד הוא דרמי עליה ומשום הכי אי בעי למהדר מתי' הר"ב אלא שטובר על נדרו ומה שהביא מההיא דאמרינן בקרבנות ושפיטת אוהרס לב"ד שישען אינה ראי' דהיה בקרבנות מירי ואפי"ג שאיסקת

כתפס משמע דהסלע עלמו הוקלה לזדקה דחלמ"ה אלא שאין כאן חיוב נידרה דרמי אגברא כי אומר זה כזה היכי מיפסם:

סימן ג כתב הסוד בח"מ סי' קכ"ה וז"ל האומר לחבירו סולן מנה זה לפלוני שאני נותן לו יכול לחזור בו והולך לאו כזכי ואם ה' המקבל עני אינו יכול לחזור דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט עכ"ל והקשה הב"י ע"ז דמאי איריח הולך בלאו הכי לא מלי לחזור כל שאמר מנה זה לפי והוא עני. ופירש הסמ"ע ע"ז דאילטרין להולך לענין דלא מלי למישאל על נדרו דהוי כאילו הגיע ליד העני דמי לא מהני שאלה יע"ש. ולפ"ד יכולים אלו לפרש הדברים יותר כפשטן דמ"ש הסוד ואינו יכול לחזור בו היינו לומר דלא מלי ליקח זה המנה ולהוליא בהואלאתו ואח"כ יפרע אחר לעני דהכי ק"ל דער שלא הגיע ליד גבאי יכול לשנותו וליתן אחר תחתיו אבל הכא כיון שבאו ליד השליח כבר זכה ליה לעני ולא מלי ללוותו:

איברא דלכל הפי' לריך להבין כיון דהמשלח לא חיל זכי לפי' אלא הולך והולך לאו כזכי דמי היכי מלי השליח לזכות בשביל אותו עני וכ"ת כיון דהמשלח חסור לחזור בו נעשה כמו שאל זכי לפי' וכיוצא בזה חילוקי התוס' בשם ר"ת בפ"ק דגיטין דאע"ג דגבי מחנה מן לא הוי כזכי אבל בשחרור הוי מן כזכי דשחרור אי לאו דעבד ליה ניחא נפשיה לא כזה יסיב ליה וכחצו עוד עס דאעפ"י דהמקבל לא נתכוון לזכות דעתו הוא לקבל כמו שרובה הארון ע"כ יע"ש. אבל לפ"ד לא דמי דהתם גבי שחרור רובה הארון שזכה בו השליח כדי שלא יוכל לחזור ביה אבל הכא מ"ל לומר דאע"פ שאמר ליה הולך זה לפי' עני שדעתו הוא שיוכזה בשבילו והלא בלאו הכי לא מלי לחזור ביה משום נדר ואי משום כדי שלא ישאל עליו גם זה אינו דשאלה הוי מילתא דלא שכיח כמ"ש התוס' בפ' מרובה דוק ותשכח. ובירושלאמי פ' בני העיר אמרו שם דיהבו ליה זוזי לר' חייל כדי למפלגן לימתי ולארחמלא אול ופלגיניהו לרצנן ובעו עלה אי הוה לריך ר"ח להפריש אחרים תחתיהן ומייתי מדתניא כל המזומת עד שלא באו ליד גבאי רשאי לשנותם משבאו ליד גבאי אי אהה רשאי לשנותם כלומר דער שלא באו ליד הגבאי עדיין לא זכו ביה עניים אבל משבאו ליד גבאי כבר זכו ביה עניים דידו כיד עניים ור' חייל לאו גבאי כוה כדי דליזכו ביה עניים ואע"פ שאמרו ליה הולך ומסרו בידו עדיין לא זכו ביה יתמי דהולך לאו כזכי ומ"ש הרשב"א בתשובה סי' תרכ"ו דכל שמסרן לאחרים זכו עניים ולא מהני שאלה ההם ה"ט משום דא"ל זה עלו לעניים ולשון טול הוי לשון זכייה והכי מפורש בירושלאמי פ"ק דגיטין. אבל על הסוד קשה כיון דאירי בהולך שאינו לשון זכייה היכי מלי זה לזכות בשביל העני שלא מדעת המשלח. והיה ל"ל לומר דהסוד ס"ל כסברת רב אלפסי דכל האומר סלע זה לזדקה זכה באותה סלע. העני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וק"ל דבפקדון הולך הוי כזכי א"כ כיון דמובה הוא על הגודר לימנה שהרי נתחייב דביבורו לתת לעני זה ה"ז זוכה לעני דהולך בחוב כזכי דמי והירושלאמי איפשר לומר דהכיח עובדא דר"ח יבדו ליה למפלגן לימתי לפי ראות עיניו למי שירלה וכיון שכן לא שייך לומר דזכה ר' חייל לימתי ולארחמלא כיון שלא הוי מזכרין א"כ איפשר לתרין דר' חייל כי נקטיניה מעיקרא בדעתו ה"ט לת"ח:

סימן ד והיבא דהקדיש ואמר דבר זה יא להקדש עניים לאחר ל' יום אי מלי לחזור בו מוך ל' יום. הא מילתא במחלוקת שנוייה דהר"ן ז"ל בפ"ד דנדרים גבי מאי דמוקי למתני' אליבא דבר פדא דה"ק שור זה עולה לאחר ל' יום ומעכשיו שלמים דאם לא אהר ומעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה הוי וקמ"ל דלא מלי דבר ביה משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כתב הר"ן שכתב הרשב"א דאפשר דכי אמרי' הכי היינו אליבא דבר פדא דמ"ל דקדושת דמי' לא פקעה בכדי אבל לריבא ואביי דמ"ל דקדושת דמי' פקעה בכדי אפשר לומר דכתיב דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט היינו כמסיר' גרידא בלא מעכשיו אבל לא כמסירה במעכשיו דא"ל שחבני יותר אמירה ממסירה סלכך לדידנא

לדקוח לקרבנות איכא למימר דהיינו דוקא לענין כל תאחר כדאמרינן בפ"ק דנדרים ומשום הכי אילטרין רב יוסף לומר אן יד עניים כדי דלא מלי למיהדר. אבל הרי"ף ז"ל כושר דאפילו באומר סלע זו לזדקה אע"פ שלא זכה אותה לעניים ידועים ואין שום עני יכול לתובעה ממנו דלכל אי מלי לומר ליה לא לדידך יהיבנא אלא לחברך מכל מקום לא יכול למיהדר ואי בעי מהדר מוליחין מידו כדין מחנות כהונה שמוציאין מידו משום דממונא דכהני נינהו. הכי נמי כי אחר סלע זו לעניים באמירה בעלמא זכו בה עניים ונעשה ממונא דעניים כמו פיהא שאם אחר ערובה זו נמי יאם פיהא נעשה אותה ערובה נמי פיהא הכי נמי כי אחר סלע זו לזדקה נעשה אותה סלע של זדקה ונהי דהוי ממון שאין לו חובטים ואין עניים יכולים לתובעו מכל מקום כל היכא דאינו רואה ליתמס כל עיקר ב"ד כופין אותו ומוליחין מידו כדין שאר מחנות עניים. ולפי זה אם מה זה הנותן מוליחין מירשיו. וזה מדוקדק בלשון הרי"ף שכתב כל האומר סלע זו לעניים זכו בו עניים ולא מלי למיהדר. ולפי זה נראה דהיינו דוקא באומר סלע זו לעניים שבאמירתו זכו בה עניים ונעשה אותה סלע נכסי עניים הוא דמוליחין מידו. אבל בגודר ואמר הרי עלי ליתן אפילו הרי"ף ז"ל יורה דעדיין לא זכו בו עניים וליכא גבי נותן אלא חיובא דנדרא לחוד. והשתא אין אנו לריכוס למה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה לשובי דעת הרי"ף ונדחק לומר דהרי"ף לא קאמר אלא שחיובי מייחייב לשמים ודעת הרי"ף ברור מללו שכתב כבר זכו עניים משמע כמ"ש. וכן נראה מדברי הרמב"ן במלחמות. וכן משמע מפ"י רש"י בפ"ק דערכין שהבאתי דכל שאומר זו לזדקה באמירה בעלמא נעשה נכסי עניים ומו לאו דידי' נינהו. ועדיין יש לומר דאפי' הגאון מוד' זכר באומר סלע זו לזדקה דבאמירה בעלמא נעשה ממון עניים דאחילה לזדקה ומ"ש הגאון דאין כופין איירי באומר הרי עלי ליתן לזדקה דעדיין ליכא גביה ממון עניים אלא מדרא לחודי' וההוא גברא דאמר נחביה לעניים כיון דלא הוה אותו סלע ברשותו לא אחיילה ומיהו נדר ודאי נעשה עליו שמחוייב לקומי' דיבוריה ואע"פ שלא חייב עלמו בלשון חיוב אפי"ה חייב לקומיה דיבורי' כמו שסוכמתי לעיל ושכן דעת הרמב"ם ז"ל. והב"י בפ' שבת סי' ע"ז כתב ועל פסיקת זדקה לעניים בשבת תמה לר"ן דהא תנן אין מקדישין ומלאמי בשם ר"ח שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע אבל לא אסרו לחייב עלמו וכ"כ הכלבו בשם גאון דדוקא הקדש מוצא או ביה אסור משום שיואל מרשותו לרשות גבוה ודומה למקח וממכר אבל עכשיו שגודרין להקדשות ס"ת או עטרה מותר לפי שאין מייחדין עס דבר שיואל מרשותו וכו' עכ"ל. ומדבריו אלו שכתב לפי שאין מייחדין עס דבר שיואל מרשותו משמע דכל שמיחד ואומר כלי זה להקדש אפילו בהקדשות דידן אסור משום שיואל מרשותו לרשות הקדש אבל מחללת דבריו נכתב דדוקא הקדש מוצא או הקדש ב"ה אסור לפ"י היה נראה לדקדק איפכא שהקדשות דידן אינם נקנים באמירה אלא נדרא הוא שמחייב עלמו לקיימו. וכדי ליטב דבריו היה נראה דה"ק הא דקמני אין מקדישין ה"ד הקדש מוצא או ב"ה שפ"פ דיבורו נקנה להקדש ונעשה הקדש או למזבח או לב"ה אבל האומר שאביא קרבן או תודה לב"ה עדיין לא יאל מרשותו שום דבר מיוחד אלא שמחייב עלמו להקדש שפיר דמי. ובספר המקח לר' האי גאון שער גי' נראה דמ"ל דבהקדש עניים נמי אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו חס נראה דעת הרי"ף שהביא הסוגייה פ"ק דקידו' וכ"כ המרדכי בפרק ד' וס' לדעת הרי"ף. וראיתי להב"י שכתב בפ"י קכ"ה על מ"ש הסוד דאם אחר הולך מנה זה לפי' דאינו יכול לחזור משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דאשגרת לישן הוא דנקיט דלא אמרו הכי אלא בהקדש ב"ה אבל בהקדש עניים דין הדיוט יש לו. אבל מדבריו בס' רי"ב נראה שזכו בו עניים שכתב אבל כשאמר פירות דקל זה אמן לעניים נדר הוא שגדר ומייב לקיימו מטעם נדר לא מטעם שזכו בו עניים דהא ודאי אינם זוכים בדשלביל משמע דדבר שכל לעולם זכו עניים זכייה ממש וכ"כ בס' בש"ך פ"ז וכו' מהיהא דאיבעיא לן בפ"ק דנדרים אי יש יד לזדקה ופי' המפרשים דכל שאמר זה כזה ה"ז

סעיף ח' יא) קנה קרקע אדעתא כו'. עיין בתשובת י' לז ספר ג' סי' ל"ו [קש"כ]:

כאן שיקיים נדרו. וסצנרל האחרונה היא עיקר וכן ראוי להורות ועיין לקמן סימן רנ"ג

סעיף ז' ואם נשבע לקיים המקח עיין לעיל סימן ר"ט סעיף ד'.
ח יא) קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום (י"ש אומרים דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב ליתן (י"ש) מי שאומר דאף על גב דכתיב "כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינן" והאידנא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה הילכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום (י"ש) להחמיר כסצנרל הראשונה ועיין ז"ל סוף סימן רנ"ח).

ט וכן אם אמר קרקע זה לכשאקננו יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם ציונים ומקורות (ט) מדמי פ"ק דקדושין סי' תצ"ה ופ"ק דנ"ב סי' תצ"א. ד"מ זיו"ד סימן רנ"ח. (ט) טור סעיף י"ב נשם הרא"ש והוא בתשובה כלל י"ג סי' א'. (י) דברי הימים ב' כ"ט ל"א. (יח) כן כתב ז"ל שם דין הכריע מהר"ק בשורש קס"ח, ושכן פסק הרא"ש בפ"ק דתענית סי' י"ג.

ערוך לחם

סעיף ט'. יהיה הקדש אינו כלום כו'. אלה הם דברי הרא"ש ז"ל [בתשובה כלל י"ג סי' א'] שסובר שאינו יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם, אבל לסברת הרמב"ם [פכ"ב ממכירה ה"ט] צריך לקיים דבריו, והוא פסק כן בסמוך

מורי זהב

סעיף ט'. וכן אם אמר כו'. זה דעת הרא"ש שזכרנו [בסעיף ז'] שמחלק בין יהיה לאתננו. ונ"ל דהמחבר לא כיון כאן לפסוק כהרא"ש, אלא נמשך למ"ש לעיל [סעיף ח'] ויש מי שאומר וכו', וכל זה הסעיף שלאחריו, וכונתו שחולק על תחילת סעיף ז' דאין מחלק בין הלשונות,

באר הגולה

סעיף ח' פ. טור סעיף י"ב נשם שאלה לאצו הרא"ש נרש כלל י"ג. נ. מנאר זיו"ד סוף סימן רנ"ח. ק. שם [בטור] נשם תשובה אצו הרא"ש ש. ר. שם [בטור] סעיף י"ג, והס שם [ברא"ש] בתשובה הנזכרת. סעיף ט' ש. שם [בטור] סעיף י"ד, וגם זה שם בתשובה [הרא"ש כלל י"ג סי' א']. [סי' י"ג], וכ"כ הרצה פוסקים, ועיין יו"ד סימן רנ"ח סעיף י"ג בהגה, וכן פסק

ביאור הגר"א

סעיף ח' כא. קנה כו' י"א כו'. כמ"ש נשנועות כ"ו ז' מולא שפתיך כו' [דברים כ"ג כ"ד]: כב. ויש מי כו'. כמ"ש שם ויגמר מינה כו', וחולין מקדשים לא גמרינן. וכן נרפ"ב דקדושין [מ"א ע"ב] מה להך שכן ישנן נמשנה. וסצנרל ראשונה ס"ל דאע"ג דשאר דברים לא גמרינן, מ"מ כל נדר הוא בכלל כל נדיב לב, וראיה דדרשין בפ"ק דמגינה [י' א'] האי קרא לכל נדרים, והיא סברת ר"ת זע"ז ל"ד א' ד"ה מתענין, וכ"כ הרא"ש בפ"א דתענית

באר היטב

י. כאן. פירוש, כיון שלא קיבל עליו אלא עד שיצא לעולם או יתנו, והוא כבר מת קודם שזא לעולם. סמ"ע [סק"א]: סעיף ח' ב. הקדש. עיין בתשובת י' לז ספר ג' סי' ל"ו. [ש"ך סקי"א]:

פתחי תשובה

מהר"ט חלק חו"מ סימן (ג') [נ'] האריך והוכיח כן דנודר ומת אין יורשין מחויבים בנדרו ע"ש. וכ"כ בפשיטות בספר קצוה"ח לקמן סימן רנ"ב סק"ה. אך בסימן ר"צ (סק"ב) [סק"ג] כתב לישב דעת הב"י בתשובה הנ"ל שדעתו בנודר ומת מחויבין היורשין לקיים, והיינו משום דס"ל דנודר לעניים כיון דכתיב [דברים כ"ג כ"ד] בפ"ך, זו צדקה [ר"ה ו' ע"א], אית ביה שעבוד נכסיו ולא גרע משאר חוב, והאריך בזה, ומ"מ כתב בסוף דבריו שם שנראה מדברי הפוסקים כדעת הרמ"א בתשובה הנ"ל דנודר לעניים לית ביה משום שעבוד נכסים ע"ש. ועיין עוד בזה בתשובת רע"ק איגר סימן קמ"ו וסוף סימן קנ"ג, ויובא קצת לקמן סימן רנ"ב סעיף ב' סק"ב ע"ש. [ועיין בתשובת מים חיים חלק חו"מ סי' י"ד מזה]. אמנם בתשובת חתם סופר חלק חו"מ ראיתי בדבריו בכמה תשובות תופס בפשיטות לפסק הלכה דנודר לעניים נשתעבדו נכסיו ומחויבים היורשים לשלם, ומפרש דברי הרמ"א דסימן רנ"ב הנ"ל מי שנשבע או נדר כו', דהיינו בנדר ליתן לעשיר דלא אשתעבדו נכסיו לזה [אולם משמעות (דברינו) [דבריו] דאין שום חולק בזה, ותימה שלא הזכיר דברי גדולי האחרונים הנ"ל. ואעתיק דבריו בזה בשלימות כי דבש וחלב תחת לשונן]. וזה לשונו בסימן קי"ד, ראשון תחילה אמור האמור עם הספר, בשו"ע חו"מ סימן רי"ב סעיף ז' פסק הלכה העולה מדברי הגאונים כך הוא, האומר אתן מנכסי וכך לעניים ומת, נדר גדול נדר לאלהי ישראל, ונשתעבדו נכסיו ומחויבים היורשים לשלם, ולא נחלק בזה אדם. ואך האומר תנו מנה ולא שקיבל על עצמו וגופו שהוא יתן, אלא אמר תנו ומת, אין בכחו להטיל חיוב נדר על יורשיו, וגופו לא נתחייב, וממילא לא נשתעבדו נכסיו. ויש הבינו דלהרמב"ם [המובא בציונים אות י"א] אפילו באומר תנו מתחייבים היורשים לקיים נדרו, ועל זה פליג הטור בשם הרא"ש [המובא בציונים אות י"ג] אהרמב"ם, אבל באמת אין כאן מחלוקת, עיין כסף משנה וב"י וסמ"ע שם [סק"ח]. ואך באומר מה שיוציא דקל זה אתן לעניים, ס"ל לרמב"ם כיון שאמר אתן מתחייב לקיים נדרו ומחויבים היורשים ליתן, ועל זה פליג המרדכי [המובא בציונים אות י"ד], דנהי אי הוה קיים והפירות היו באים לעולם היה מחויב לקיים נדרו, מ"מ בדבר שלא בא לעולם אין הנדר חל עד שכבר באו לעולם, ואז כבר מת ואין כל יחל על היורשים. והסמ"ע [סקי"ט] כתב בדעת הרמב"ם דגם בדבר שלא בא לעולם אמדינן דעתיה כאילו אמר היורשין דעל פירותיו, וחל השעבוד דבל יחל בחייו ומחויבים היורשים לשלם כו'. וכלל גדול בדין זה, בדבר שהוא בעולם יש חילוק בין אומר אתן לאומר תנו, ובדבר שלא בא לעולם ואמר אתן, פליגי רמב"ם ומרדכי, ופסק רמ"א כמרדכי דפטורים היורשים, וכבר כתבתי על גליון סמ"ע סוף סימן רנ"ב סק"ח, דהמעין בב"י [שם סוף סעיף ב'] יראה דמירי בנדר לתת לבתו העשירה כו', עכ"ל. ודברים אלו נאמרו ונשנו שם בסימן קט"ו בתוספת ביאור קצת, וז"ל שם, הנה מבואר בחו"מ סימן רי"ב סעיף ז' היכי דאמר אתן לפלוני עני מנכסי כך וכך, לית דין ולית דינא דנדר גדול נדר, וממילא אשתעבדו נכסיה כמבואר בערכין כ' ע"א ומחייבי יורשים, ואפילו נימא דנדר הזה לא הוה כמלוה הכתובה בתורה ולא הוה אלא כמלוה ע"פ, עיין בזה בתוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה מלוה כו', מ"מ מה בכך, הא האידנא מלוה על פה גובה ממטלטלי דיתמי וכמ"ש הראב"ד בהשגות סוף פ"א דערכין ע"ש. נמצא באומר אתן ומת, נתחייבו נכסים והיורשים חייבים לשלם וכו"ע מודים בזה, וצ"ע בסמ"ע וש"ך סוף סימן רנ"ב, ועיין בתשובת הר"ן סי' א'. שוב ראיתי דתשובת ריטב"א [סי' ר"א] שבב"י שם מירי מנשבע או נדר לעשיר, ולא נדר לצדקה ולא אשתעבדו נכסיו לזה כלל, ובקצוה"ח [שם סק"ה] לא הבין כן, ועיין סמ"ע סימן רי"ב סק"א. ובאומר תנו מנכסי ומת, ס"ל לכל הפוסקים דלא הוה נדר על גופו כלל וממילא לא נתחייבו יורשים, אלא שהטור הבין בדעת הרמב"ם סוף פרק כ"ב ממכירה דפליג על זה, וכן פסק להדיא בתשובת מהר"מ אלשיך סי' קכ"א בהרמב"ם לפי הבנת הטור. אמנם כבר הסכימו כל האחרונים דלא פליג הרמב"ם אהך דינא כלל, דבאומר תנו אין כאן נדר אם לא מטעם דברי שכיב מרע אם היה חולה, או אם השליש מעות לכך ביד שלישי צריך לקיים מטעם מצוה לקיים דברי המת, אבל בריא שצויה תנו ולא השליש מעות לכך ולא עשה קנין או הודאה והתחייבות, מטעם נדר ליכא, וגם בזה לא פליגי. כי פליגי באומר אתן פירות דקל או דירת בית לפלוני [ענין דלכו"ע כשיבואו לעולם ויבואו לידו חל עליו הנדר ליתנם לעניים, אך כשמת קודם שבאו לעולם בהא פליגי, להמרדכי דפסק רמ"א לעיקר אין כאן נדר שהרי אז כשבאו לעולם כבר מת ונעשה חפשי מנדרו, ולרמב"ם מחויבים היורשים לקיים נדרו. וכתב הסמ"ע [סקי"ט] בטעמו, דאמרינן דנתן מקום בהאילן לצמיחת הפירות והקנה לו אילן לפירותיו [והרב המגיד סוף פרק כ"ב מהלכות מכירה כתב טעם אחר ע"ש]. ומ"מ לא קי"ל כהרמב"ם בהא, דלית הלכתא כו"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, עיין גיטין ל"ט ע"א תוספות ד"ה הא מני כו', עכ"ל. ע"ש עוד ויובא קצת לקמן סימן רנ"ב סעיף ב' ס"ק ב':

חידושי רעק"א

סעיף ח' בהגה [ציונים אות י"ח]. הרא"ש פ"ק דתענית. נ"ב, עיין א"ח סימן (מקס"ח) [תקס"ב] בט"ז ס"ק ס':

חידושי חתם סופר

שם בהגה. שיקיים נדרו. נ"ב, וצ"ע נמשנה ד' פ"ה דערכין, ועיין מ"ש מו"ט שם [ד"ה מת הנודר והנודר] על השמטת דין זה נרמז"ס ע"ש, ועיין מ"ש זה בתשובת מהר"ט סי' ל"ט ד"ה איצנר, וממלא נחמ:

כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו וגו' (כג, כב).

ונראה מדבריו, דצימות החול עובר בכל תאחר
 לאלתר ממש דהא קיימי עניים. והגודר
 בשבת יש לו שהות לימן חוץ ל"א שעות. ולכאורה
 הכוונה ל"א שעות משעה שנדר. והנה ענין ל"א
 שעות מלינו גבי שבת, שכתב הארז"ל ששיעור
 שביחת שבת עם התוספת לפניו ולאחריו הם ל"א
 שעות, מחלות יום ששי עד שעה אחת כליל
 מול"ש. ועיין בבני יששכר מאמרי השבתות
 (מאמר ב' אות א-ד) מה שכתב לבאר בזה. אמנם
 לענין כל תאחר צדקה, לא נחבאר מהו הענין
 בזה של ל"א שעות דוקא.

הנה בקרבנות אינו עובר על כל תאחר, אלא
 כשעברו עליו ג' רגלים, כדאיחא בר"ה
 (ד' ז). ושם בגמ' (ו' א), אמר רבא ונדקה
 מיחייב עלה לאלתר, מאי טעמא דהא קיימי
 עניים. ובספר ש"ך עה"ת כאן (דף ס' ע"ב)
 כתב, שאר נדרים אינו עובר עד שיעברו עליו ג'
 רגלים, אבל הצדקה עובר עליה לאלתר, כן אמר
 רבא בגמ' ר"ה. ומנא תי כחוב, שאם נדר יום
 שבת, צריך לתת יום ראשון קודם שיעברו ל"א
 שעות. זהו 'לא', שאם עבר ל"א היינו 'תאחר'

מאמר ב

בו ידבר ענין תוספת שבת

לכל צדיק וצדיק כמה דאת אמר (משלי ח כא) להנחיל אוהבי יש (הינו לעושים המצוה מאהבה ומוסיפים תוספת חלק ל"א, כי אינם עושים דרך משא רק דרך אהבה), דהנה אמרו רז"ל (ב"ר סא ד) מצינו בכל מקום התוספת מרבה על העקר, ואם בן יש בדינו לומר על פי הנ"ל שמעשה השי"ת עם אוהביו הוא באהבה בהפך, הינו שנותן שכר לאוהביו שלושים פעמים יותר מן המגיע להם, ואם בן לפי זה אנחנו עם קרובו כל עבודתנו לצורך גבוה ליחד העולמות העליונים הנכללים בעשר, (פלים א ו) עשר קדשות הן, (ס' יצירה א) עשר ספירות העליונות, ואם בן עשרה עולמות הן עקר שכרינו בחיוב, ותוספת של הקב"ה עליהן נתוסף שלושים פעמים, הנה יעלו למספר ש"י שמנחיל הוא ית"ש לאוהביו דייקא הינו העושים המצוות מאהבה דייקא ומוסיפים בתוספת חלק ל"א.

וזהו שפרשנו בפרוש הכתוב (דה"א יב לב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל, דהנה יששכר עמוד התורה, נקרא יששכר (תנחומא שמות ג) י"ש שכ"ר לפעלתו שעתידי הקב"ה להנחיל י"ש לאוהבי שמו ותורתו, והנה בני יששכר ביודעים שהקב"ה נותן שכר לאוהביו ש"י עולמות, ויודעים שמדת הקב"ה התוספת מרבה על העקר, ועבודתו ליחד העולמות עשר ספירות, נותן להם הקב"ה תוספת מרבה שלושים חלקים יותר על העקר, תוספת ש' יותר על י', תוספת ל' פעמים על העקר חלק ל"א, הנה זהו מדת הקב"ה, על כל פנים מזה גרע אנו בדין מחיבים לעשות המצוות באהבה בתוספת חלק ל"א יותר מן העקר, ממילא גרע בכל עתות מעותתי קדש צדיכין אנחנו להוסיף שעור חלק ל"א, וזהו ומבני יששכר (דייקא י"ש שכ"ר) יודעי בינה לעתים (מעותתי קדש) לדעת מה יעשה ישראל (כמה יוסיפו על הקדש מאהבה), דרש וקבל שכר י"ש.

א) חיוב תוספת שבת כבר ידעת שהרא"ש ז"ל (ברכות פ"ד ס"ה) פתב שלא נודע שעורו, והנה מרן האריז"ל פתב (פרע"ח סושי"ח) שעורו של השביתה עם התוספות לפניו ולאחריו מהראוי להיות ל"א שעות, והנה אנחנו בעניינו מצאנו ראינו רמז בזה בתורה, מצות (שמות כ ח) זכור את יום השבת וכו' הוא מצוה הל"א בתורה על פי חשבון ומנין הרמב"ם (ע"י ס' החנוך) אשר סוגיין דעלמא אזלין כוותיה, ונראה לי לומר טעם בזה, דהנה שבת קדש איקרי (שמות לה ב), ובקדש מצינו בתורה תוספת חמש (ניקרא כב יד) ויסף חמשתו עליו, נלמד סתום מן המפרש להוסיף חמש, והנה עקר יום השבת כ"ד שעות, הנה נצטרך על פי דרכי התורה (בענין מ"ה מצינו) להוסיף חמש והויין ל' שעות, והנה אותן למ"ד שעות הויין בעין תורה (בין שנלמד כמה מצינו מן התורה), והנה משנה שלמה שנינו במסכת בבא מציעא דף פ' (ע"א) השוכר את החמור להביא עליה חטים אם הוסיף במשאו ג' קבין חיב (באונסו), דמשא החמור הוא לתף הוא ט"ו סאין, ואם הוסיף ג' קבין הם חצי סאה חלק שלושים מן הראוי זה נקרא תוספת משא, ומזה למדו בגמרא (שם ע"ב) למשא האדם תוספת קב, להיות משא האדם שלושים קבין אם הוסיף ונתן עליו ל"א קבין חיב, וכן למדו לספינה ולערכה, דתוספת מיקרי חלק ל"א תוספת מן שעור הראוי לו מיקרי תוספת, והנה גם אנחנו עם הקדש בעשייתנו המצוות באהבה ובחבה יתרה, הנה היתרון הוא תוספת חלק ל"א יותר מן הצוי, וכזה חבה יתרה נודעת לנו שאין אנחנו עושים המצוות דרך משא רק אנחנו עוד מבקשים להוסיף, על בן שעור השביתה בתוספת חבת הקדש הוא ל"א שעות בדברי מרן האר"י ז"ל.

ובזה מצאנו ראינו טוב טעם ודעת למספר ש"י עולמות (עיקצין ג יב) שעתידי הקב"ה להנחיל

אשר צוה ה' אלקיך בתורה הינו ל"א שעות, כי לא דבר ריק הוא המקום והמנין שנכתבה המצוה בתורה, וכבר נכתב אצלנו כמה דמויות שונים במפקד המצוות בסדרן בתורה*).

ועל פי זה ינעם לנפשך מה שדרשו חז"ל ביעקב (בראשית לג כ) ויקרא לו א"ל אלקי ישראל (מגלה יח) שהקב"ה קראו ליעקב א"ל, דקשה בין שהסבמה של יוצר בראשית לכבד את יעקב לקראו בשם משמותיו, מאי שנא שם א"ל דייקא יותר משאר שמותיו ית"ש, וגם למה דוקא בעת קראו בשם, אך הוא, דנאמר בכאן (בראשית לג יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם וכו', (והנה יבא אי"ה בדרושים שלפנינו) שכ"ם ראשי תבות שבת בלה מלכתא), וכתיב (שם) ויחן את פני העיר, ודרשו חז"ל (כ"ד ע"ו) נכנס לעיר (בערב שבת) עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, וכיון שיעקב קבע תחומין לשבת אשר שמירתו הוא עם התוספת ל"א שעות (כאשר הוא תחומו ומקומו בתורה מצוה ל"א), על כן בשכר זה קראו הקב"ה אז א"ל [מנין ל"א].

אשובה נא עוד לכאר טעם לדברי מרן אשר שמירת השבת עם התוספת מהראוי להיות ל"א שעות וכאשר כתבנו רמזותו בתורה, והוא על פי מה שאומרים בנסת שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בשבת (תפלת שחרית) לא"ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, והנה יש להתבונן מאי שנא שתקנו לומר בשביתת השי"ת כביכול דוקא שם א"ל, וכפרט דלא מצינו בתורה שם א"ל בענין השביתה רק שם הנכבד או שם אלקי"ם (בראשית ב ב) ויכל אלקי"ם ביום השביעי וכו' (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה הו"ה, ואם כן קשה מאד למה אמרו אנשי כנסת הגדולה לא"ל אשר שבת וכו', ונראה לפרש, דהנה כתיב (ישעי מג יב) ואתם עדי נאם ה' ואני א"ל, ודרשו חז"ל (ש"ט תהלים קכג ב) כשאתם עדי אני א"ל, והנראה לפרש

(א) מאמר ט סימן א.

ובזה יתפרש נמי ברמז הכתוב (בראשית מט יד) יששכר חמור גרם רבץ וכו' וידא מנחה וכו' ויהי למם עבד, הינו יששכר חמור גרם, דין הנשנה אצל החמור בתורה שבעל פה היא שגורמה לו למתנת י"ש שכ"ר, הינו החמור הרובץ תחת משאו אפלו בין המשפטים מקום מישור, הנה נמסר בתורה שדרכו לרבץ בהוספת חלק הל"א על ל' חלקים, מזה יודעים בני יששכר שעשית המצוות מאהבה הוא בהוספת חלק ל"א, והו גורם להם י"ש שכר מהקב"ה וכנ"ל, ומפרש הכתוב וידא מנחה כי טוב (מנוחה הוא עולם הבא כי טוב הוא בעצם, מה שאין כן) ואת הארץ (ארציות העולם הזה) כי נעמה (הינו רק ערבות לפי שעה אבל אינו טובה בעצם, על כן מחליף הוא עולם עובר בעולם עומד טוב וקים) ויט שכמו לסבל (מרח משא עבודת הקדש יותר מן הראוי הינו בהוספת חלק ל"א על הל' חלקים, והו שאמר) ויהי למם עבד, (מגלה י:) ויהי בכל מקום לישנא דצערא, מפני שמורה על דבר הפורח ומשא כבדה יתר על הכח דהינו ל"א מספר ויהי, והו שאמר ויהי למם עובר, עובר עבודתו כענין מי שמכריחין אותו במס פן הוא עובר היתרון הינו חלק הל"א גם כן כענין דבר המוכרח, והיה שכרו י"ש שכ"ר לפעלתו כנ"ל.

כבר כתבתי לך לעיל ענין שביתה עם התוספת כפי דברי מרן הארז"ל הם ל"א שעות, הנה יש להם רמז בתורה מצות זכור את יום השבת הוא מצוה הל"א בתורה, אכאר לך ביותר, דהנה בדברות הראשונות נאמר (שמות כ ח) זכור את יום השבת וכו' הוא מצוה הל"א, ובדברות האחרונות נאמר (דברים ה יב) שמור את יום השבת וכו' כאשר צוה ד' אלקיך, יש לפרש כ"ף [של] כאש"ר מורה על המקום, רצ"ל שמרהו כפי המנין של המקום אשר צוה ה' אלקיך שהוא מצוה הל"א, והינו שמור וכו' כאשר צוה וכו' שמרהו כשעור המקום

(*) עיין בספר טעמי המצות לדבינו המחבר, הנדפס בסוף ספר חכמת הנפש, ועיין מג"ע פ' ואתחנן גב ע"ב.

ויכרך ויקדש אותו ונתנו במתנה לישראל עם קרובו
 העמוסים מני כטון, ושבת איהו יומא דאורייתא
 (לכו"ע בשבת נתנה תורה) יומא דנשמטא כמו
 שאמרו בזהר (ח"ב מו. צב. רה.) ומאן דנטר שבתא
 כאלו נטר אורייתא פלה, אם בן הוי כאלו קים
 ועסק בכל התורה, וכל העוסק בתורה יסורין
 (ומזיקין) בדילין ממנו, והיסורין הם באים מן קטרוג
 הקלפות הנ"ל הנקראים רשף (שהם בגימטריא
 רש"ף בחסרון שם א"ל משמותם והוא בהחסיר
 חיותם וכחם), והנה תורה גימטריא שמותם הנ"ל
 עם השם א"ל, על בן התורה מבטלתו, והנה שבת
 הוא ככל התורה הוא גם בן מבטל כל הקלפות
 הנ"ל, על בן (זח"א מת.) ביום השבת הקלפות בורחין
 לנוקבא דתהום רבא, על בן אומרים בשבת א"ל
 אדון על כל המעשים, לא"ל אשר שבת מכל
 המעשים, שם א"ל דייקא, הבן מאד והרחב
 הדברים כרצונך כי הם יקרים מפנינים, וזה הוא
 דברי חז"ל בפסוק ואתם עדי נאום י"י ואני א"ל
 כשאתם עדי (הינו בשמירת שבת שהוא ערות עלי,
 אז) ואני א"ל, הינו כאלו מקימים כל התורה שיש
 בה מספר שם א"ל נוסף על וכו', והקלפות בורחים
 לנוקבא דתהום רבא, ולית שולטנא אחרא בפוליהו
 עלמין, ונשגב י"י לבדו, [הדברים האלה היו
 כתובים אצלנו בחיבורא קדמא קדמא בסומן קל"א
 ואמרתיו סימנא מילתא לבטל קל"א אילן, (מספר
 סמ"ל)], ובאלה הדברים תשכיל טוב טעם ודעת
 לדברי מרן האר"י ל שמהראוי לשמור את השבת
 עם התוספת ל"א שעות, ותשכיל למה זכור את
 יום השבת מצוה ל"א בתורה עין מה שכתבתי
 לעיל, ותשכיל ותרע גם בן מה שדרשו חז"ל ביעקב
 ויחן את פני העיר שקבע תחומין לשבת, (וכבר
 ידעת (לקוטי תורה בשלח בטעמי המצוות, ס.) אסור תחומים
 בכדי להבדיל בין הקדש והחול), ותשכיל מה
 שהקב"ה קראו ליעקב בסמוך לזה א"ל, והשי"ת
 יצילנו משגיאות.

על פי מה דידוע (זח"א עד.) המרכבה טמאה הם דבר
 ונוקבא שבקלפה, פלוני ופלונית ידוע מספרן
 חרי"א, והנה תורה בגימטריא חרי"א בקדשה
 מבטלת אותם, ושמעתי מאת פה קדוש מהרב
 מהר"מ סופר [מפשעווארסק] זצוק"ל רמו המשנה
 (שבת קכח.) כופין את הפ"ל לפני האפרוחים, ס"ל
 ראשי תבות דבר ונוקבא שבקליפה, כופין אותן
 לפני האפרוחים הינו העוסקים בתורה כמו שכתוב
 בתקוני זהר (א"ק²), ואני הוספתי נפך משלי, דהנה
 מבאר בתקוני זהר (שס) אפרוחים נקראו העוסקים
 בתורה על דרך הפשט, מה שאין בן העוסקים על
 פי דרך הקדש נקראו בנים, והנה אמרה המשנה
 כופים את הפ"ל הינו דבר ונוקבא שבקלפה, אפלו
 לפני האפרוחים העוסקים בתורה על פי פשוטו,
 והנה עין בפני יהושע על מאמר חז"ל (ברכות ה.) כל
 העוסק בתורה יסורין בדילין ממנו שנאמר (איוב ה ז)
 וכני רשף יגביהו עוף וכו' אין רשף אלא יסורין וכו',
 רשף יסורין הוא משום שהיסורין באין מן קטרוג
 פלוני ופלונית, והנה בהחסיר מהם הניצוץ הקדוש
 המחיה הינו שם א"ל נשאר בגימטריא רש"ף, ובה
 תחבונן גם בן (שס) אין רשף אלא מזיקין, שכן המה
 המזיקין דעלמא, והנה בעפוק בתורה, תורה
 בגימטריא שמותם עם השם אל המחיה, הנה
 יסורים בדילים ממנו, עין שם באריכות דברים, ועין
 בספר הפלאה¹.

ותבין לפי זה מה שאמרו חז"ל (ביב קלד.) ביונתן
 בן עזיאל בעסקו בתורה עוף הפורח עליו
 מיד נשרף, כי מן רש"ף נעשה שר"ף, ותבין לפי זה
 מה ששלח יעקב לעשו דורון תק"ף בהמות מגן
 רש"ף, וכן שעיר לעזאזל² (ונכתב אצלנו גם בן
 בענין רמו הפסוק (ויקרא י טו) ואת שעיר החטאת
 דרש דרש משה והנה שר"ף).

והנה השבת אות וערות שמעידים על הבורא
 ית"ש שברא כל הנמצאים מאין ליש
 בששת ימים ושבת מכל מלאכתו ביום השביעי,

(ד) עיין אגרא דכלה קמב., אור החיים בראשית לב טו.

(ב) עיין סיון מאמר בסימן יד.
(ג) עיין מאמר א סימן ה, כסלו טבת מאמר י סימן ד.

תרגום ומולייתא תליתאה על פולאהו, ולכאורה לא נודע כונתו, והנראה לפרש על פי הירושלמי כלאים (ח ב) הובא בפרוש הר"ש למשניות (כלאים ח ב-ג) וכן הוא במדרשים (מכילתא א ז), והוא שמעולם לא היו נוהגין לפע בעגלה רק עם סוס אחד, עד שבא פרעה שהיה בימי יוסף הנהיג לפע במרפבתו בשני סוסים, ואחר כך פרעה שרדף אחרי ישראל היה אוסר שלושה סוסים בכל מרפבת, וזהו הפרוש ושלשי"ם על כלו' וזה גם כן כונת התרגום יונתן מולייתא תליתאה (הינו סוס, כענין מולייתות של בית רבי בגמרא (שבת נב:)), ואם כן הוסיף פרעה הדור שלישי בעברה לרדף אחרי ישראל, והנה השי"ת לקח ממנו נקם (שמות טו א) סוס ורכבו רמה בים (שם ד) ומבחר שלשיו טבעו בים סוף, על כן שוררו לפניו זה אל"י ואגוהו (מכילתא בשלח ג) אתנאה לפניו במצוות, וממילא נשמע דהדור מצוה עד שלישי כמו שפרעה התנאה בהדור שלישי בעברה, והשי"ת מבחר שלשיו הטביע בים סוף הנה מחיבים אנחנו להתנאות לפניו במצוותיו בתוספת שלישי, (ממילא לפי זה נדע דפרוש שלישי בזה הוא חלק שלשי גוסף על השנים).

03/09/2018 11:44

ובזה בארנו גם כן דברי נעים זמירות ישראל בהלוליו ברוח הקדש על לעתיד, (תהלים קמט ו-ט) רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה וכו' לאסר מלכיהם בזיקים ונכבדיהם וכו' לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו, הנה כל משכיל יראה שהדברים אין להם באור, א' מה ענין חרב פיפיות לענין לאסר מלכיהם וכו', ב' מהו הפרוש לעשות בהם משפט כתוב, והיכן כתוב, ג' מהו הסיום הדר הוא וכו', ועל פי הנ"ל מוכן, דהנה ידוע (ווי"ח מב:) אשר כלל קומת האדם נחלק לשלושה חלקים, חלק המחשבה הם בחינת חכמה בינה דעת, וחלק שממנו מוצא הדבור הינו הראה והלב והם נגד הזרועות (הם בכח"י חגיית), ונמר כלי המעשה הם בבחינת נצח הוד יסוד הינו השוקים והרגלים, והנה השי"ת באשר צונו בירשת הארץ בראשונה להכרית הגוים (דברים כ טו) לא תחיה כל נשמה, הנה נאמר לשם בגבורי כח

ותתבונן עוד, בימי החול הנה נתן לישראל אות תפילין (בגמטריא פסת"ם) היא גם כן תק"ף לבטל כח קלפות רשף הנ"ל עשו איש שע"ר, והנה חיות הקלפות מן ניצוץ הקדוש א"ל אשר בתוכם, על כן יש בתפילין תבות ת"ג, מנין י"ג פעמים א"ל, הינו א"ל אח"ד (מנין י"ג), ומתישין כח א"ל אח"ר, (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך וכו' (ברכות ו.) אלו תפילין שבראש, והנה בשבת אין לנו אות תפילין במעשינו רק תפילין דמארי עלמא והקלפות בורחים לנוקבא דתהום רבא, הינו בני רשף בורחין מפני א"ל אשר שבת מפל המעשים ביום השביעי, הכן מאד, ותתבונן לפי זה, שלבעבור זה אומרים קדשת בתי"ר בשבת במקום ת"ג (תרגומו של כתר) שבתתפילין, ואומרים כתר יתנו לך י"י אלקינו, ותבין לפי זה (עין ספר החינוך) מצות קרבן מוסף שבת הוא מצוה ת"ג בתורה ואז אומרים קדשת בתי"ר, הכן הדברים. (עין מאמר ז סימן יב).

אוצר החכמה

ד) עוד אבוא לבאר לך ענין אחר במעם תוספת שבת, הנה כתבתי לך אשר מרן הארז"ל כתב אשר תוספת שבת יכולין להוסיף עד ל"א שעות, הינו מן חצות יום הששי עד שעה אחת כליל א', והינו ל"א שעות, ועוד אמר (ע"י פרע"ח טושי"ח) שלא יאמרו תחנה עד חצות ליל א', כי עד חצות לילה עדין הוא הארת שבת, ואם כן לפי זה הנה הארת שבת ל"ו שעות, יש לומר שהתוספת הנה כענין כל המצוות בהדורם כענין שאמרו (ב"ק ט:): הדור מצוה עד שלישי במצוה.

ה) וכיון שבאנו לדבר מענין זה הדור מצוה עד שלישי במצוה, נבא לבאר מהיכן נפקא לן זה מן התורה, דהנה הדור מצוה נפקא לן מפסוק (שמות טו כ) זה אל"י ואגוהו (שבת קלג:): התנאה לפניו במצוות, הינו לעשותה בהדור מן המבחר, אבל שעור שאמרו עד שלישי לא נדע מקומו איה, וגם מן הצורך [לבאר] מה שיכות יש לשירת הים שיתבאר בו ענין הדור מצוה, והנראה לבאר על פי מה דאיתא בתרגום המיחם ליונתן בפסוק (שמות יד ז) ויקח שש מאות רכב בחור ושלשם על כלו,

פרק ראשון

הָאָדָם רָאוּי שִׁדְמָה לְקוּנּוֹ וְאִזּוּ יִהְיֶה בְּסוּד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה צֶלֶם וְדָמוֹת. שְׂאֵלוֹ יִדְמָה בְּגוּפוֹ וְלֹא בְּפַעֲלוֹת, הֵרִי הוּא מְכֻזֵּב הַצּוּרָה וַיֹּאמְרוּ עֲלֵיו צוּרָה נֹאֶה וּמַעֲשִׂים בְּעוֹרִים. שְׁהֵרִי עֵקֶר הַצֶּלֶם וְהַדְּמוּת הָעֲלִיּוֹן הֵן פְּעֻלוֹתָיו, וּמֵחַ יוֹעִיל לוֹ הֵיחֻתוֹ בְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה דְמוּת תְּכֵנִית אֲבָרָיו וּבְפַעֲלוֹת לֹא יִדְמָה לְקוּנּוֹ. לְפִיכָךְ רָאוּי שִׁדְמָה אֶל פְּעֻלוֹת הַכֶּתֶר שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת וְרִמּוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים "מִי אֵל כְּמוֹד [וְגו'] יָשׁוּב יִרְחַמְנֵנוּ [וְגו'] תִּתֵּן אֲמַת [וְגו']". אִם כֵּן רָאוּי שֶׁתִּמְצָאֵנָה כּוֹ שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה מִדּוֹת אֵלּוּ. וְעַכְשָׁיו נִפְרַשׁ אוֹתָן הַפְּעֻלוֹת שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה שֶׁרָאוּי שֶׁתִּהְיֶינָה כּוֹ.

31.08.2018 17:04

הַרְאִישׁוּנָה - מִי אֵל כְּמוֹד

הַזֶּרֶה עַל הֵיחֻת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֻךְ נִעְלָב, סוֹבֵל עֲלֻבוֹן, מֵה שְׂלֵא יִכְלִיחוּ רַעֲיוֹן. הֵרִי אִין דְּבַר נִסְתֵּר מֵהַשְּׂגָחָתוֹ כְּלִי סִפְק. וְעוֹד, אִין רַגַע שְׂלֵא יִהְיֶה הָאָדָם נוֹזֵן וּמִתְקַיֵּם מִכַּח עֲלִיּוֹן הַשׁוֹפֵעַ עֲלָיו. וְהֵרִי תִמְצָא שְׁמַעוּלָם לֹא חֲטָא אָדָם נִגְדוֹ שְׂלֵא יִהְיֶה הוּא בְּאוֹתוֹ הַרְגַע מִמֶּשׁ שׁוֹפֵעַ שְׁפַע קִיּוּמוֹ וְתִגְוַעַת אֲבָרָיו. וְעַם הֵיחֻת שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא בְּכַח הַהוּא, לֹא מְנַעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֶלָּא סוֹבֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֻבוֹן כּוֹה לְהֵיחֻת מִשְׁפִּיעַ כּוֹ כַּח תְּגוּעַת אֲבָרָיו, וְהוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ כַּח בְּאוֹתוֹ רַגַע בְּחֲטָא וְעוֹן וּמְכַעִים, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹבֵל. וְלֹא תֹאמְרוּ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְמַנּוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא, חֵס וְשְׁלוֹם, שְׁהֵרִי בְּכַחוֹ, בְּרַגַע כְּמוֹמְרִיָּה, לְיִבֵּשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו, כְּעֵין שְׁעֵשָׂה לְיִרְבַּעַם. וְעַם כֵּל זֶה שֶׁהַכַּח בִּידוֹ לְהַחְזִיר הַכַּח הַנִּשְׁפָּע הַהוּא, וְהִיָּה לוֹ לֹמֵר "כִּיּוֹן שְׂאֵתָה חוֹטֵא נִגְדִי, תַּחֲטָא בְּשִׁלְךָ, לֹא בְּשִׁלִּי", לֹא מִפְּנֵי זֶה מְנַע טוֹבוֹ מִן הָאָדָם אֶלָּא סוֹבֵל עֲלֻבוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַכַּח וְהַטִּיב לְאָדָם טוֹבוֹ. הֵרִי זֶה עֲלֻבוֹן וְסִבְלָנוּת מֵה שְׂלֵא יִשְׁעֵר, וְעַל זֶה קוֹרְאִים מִלְּאֲכֵי הַשֶּׁרֶת לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מְלֻךְ עֲלוֹב". וְהֵיּינוּ אוֹמְרוֹ "מִי אֵל כְּמוֹד", אֵתָה אֵל בַּעַל חֶסֶד הַמְטִיב, אֵל בַּעַל כַּח לְנַקֵּם וְלֹאסוּף אֶת שְׁלְךָ, וְעַם כֵּל זֶה אֵתָה סוֹבֵל וְנִעְלָב עַד יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה. הֵרִי זֶה מִדָּה שְׂצָרִיךְ הָאָדָם